

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра права

Кваліфікаційна робота магістра

**на тему: «ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В
УКРАЇНІ»**

студента групи Пр 01-18
факультету економіки і права
освітньо-професійної програми
Конституційне і адміністративне право
за спеціальністю 081 Право
Дядюк Олександра Богдановича

Допущено до захисту
« ____ » _____ року

Науковий керівник:
кандидат юридичних наук, доцент
Златіна Н.Е.

Завідувач кафедри права
_____ Шатіло В.А.

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ	10
1.1 Компаративний опис різних моделей контролю у галузі державних фінансів	10
1.2 Співвідношення та особливі риси становлення системи державного фінансового контролю в Україні.....	17
Висновки до першого розділу.....	24
РОЗДІЛ II ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ФОРМ БЮДЖЕТНОГО КОНТРОЛЮ	26
2.1 Бюджетний контроль в системі фінансово-правових відносин.....	26
2.2 Основні базиси структури бюджетного контролю в Україні	51
Висновки до другого розділу	64
Висновки.....	66
Резюме	70
SUMMARY	71
Список використаних джерел.....	72

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах сьогодення - розвитку державотворчих процесів та поглибленої активізації процесів інтеграції України в ЄЕС, що мають місце зараз в Україні, перезавантаження апарату державного управління, запровадження партнерських відносин між громадянином і державою особливою мірою гостро постає питання забезпечення законності та верховенства права в усіх галузях суспільного життя і особливо у сфері регуляції фінансової діяльності.

Постановка проблеми. Фінансова складова діяльності держави має основоположне значення як в правових-державотворчих процесах так і в економічних процесах будь-якої країни. Бюджети, не залежно від того їхнього розміру- чи то державні чи то місцеві постають важливим елементом фінансової системи країни, у зв'язку із чим органам державної влади та місцевому самоврядуванню, громадськості, а також іншим суб'єктам, уповноваженим проводити контроль за бюджетним процесом необхідно приділяти значну увагу усім питанням, пов'язаним із розробленням, прийняттям, затвердженням, та виконням норм. Варто зазначити, що бюджетний контроль є однією із найважливіших складових частин управлінської функції держави, яка власне покликана забезпечувати фінансовий правопорядок та повноцінне збагачення фондів та бюджетів місцевого та державних рівнів.

Саме тому, суттєве значення має правильним чином підготоване теоретичний базис бюджетного контролю, розробка і аналіз основних правових категорій, що зазвичай зустрічаються у використанні при регулюванні відносин бюджетного контролю. На мою думку, найголовніше місце в понятійній ієрархії, що використовують для регуляції цієї групи правових відносин, займає саме визначення поняття бюджетного контролю. Визначення може бути сформу-

льовано через детальне дослідження його особливостей. Хоча при цьому, певні напрямки даного питання теорією права таки вивчалися вже раніше, визначення поняття та особливості провадження бюджетного контролю, як частини фінансового контролю потребують додаткового детального вивчення.

Правильно і розумно спланований фінансовий контроль дає змогу пришвидшити розвиток держави як з соціальної точки зору, так і з економічної. Він допомагає ефективно організувати процес наявного споживання наявних ресурсів, зважити всі кроки, та поступити якнайвигодніше задля заощадження власності та майна держави в цілому та муніципалітетів як частин.

Швидкий розвиток та реформування правовідносин у галузі регуляції бюджетної діяльності держави потребує чіткого нормативного оформлення, так як данна сфера правовідносин є сферою з високою потенційністю суперечності в державі. Держава не може в повній провадити свою зовнішню і внутрішню політику, забезпечувати виконання існуючих соціально програм, коли при цьому відсутні фінансові ресурси, а також певною мірою не виконуючи відповідний нагляд за законним формуванням бюджетів та всіма витратами з нього.

Кожен громадянин повинен знати і розуміти законодавство, яке регулює фінансову діяльність держави й органів місцевого самоврядування та фінансові відносини вказаних інститутів громадськості.

Враховуючи велику обширність різновидів фінансового контролю, я вирішив більш детально зупинити на одному з основних і найбільш важливих різновидів фінансового контролю – бюджетному.

Якщо дивитись зі звичної точки зору - бюджетний контроль вивчається з точки зору характеристики його поняття, цілі, значення завдань; характеристики його основоположних принципів, аналізу нормативно-правових актів, відслідковування його відношень в загальній системі фінансового права, вивчення його форм та видів, визначення його основних методів; глибоке аналі-

тичне дослідження правових статусів кожного із суб'єктів-учасників процесу бюджетного контролю. Проте деякі проблемні питання все ще залишаються поза увагою науковців, до яких, на мою думку, можна віднести розроблення концептуальних основ бюджетного контролю; залучення суспільства до його виконання; уніфікація та консолідація галузевої термінології та модернізація понятійної системи із врахуванням не тільки сучасного стану громадських відносин, а і перспектив їх подальшого розвитку. Потребують нагального вирішення і питання створення сучасної системи провадження бюджетного контролю в Україні з урахуванням позитивної практики зарубіжних країн. Розробка та імплементація більш модернізованішої правової моделі процесу провадження бюджетного контролю дасть впевненість у реалізації його основоположних засад, перш за все принципу законності без виключень впродовж всіх стадій провадження бюджетно контрольної діяльності та економічної вигідності споживання коштів з державного та місцевих фондів.

Під час наукового вивчення певних питань теорії правового регулювання бюджетного контролю в Україні варто опиратись на досвід історичний фінансово-правової думки, яка являється основою для загального розуміння й повного розкриття змісту поняття, поширення його використання, різноманітності методів, широти видів та форм, процедур які мають контрольно-бюджетний характер, і факторів, котрі можуть впливати на економічну вигідність бюджетного контролю як одного з видів контролю який провадиться державою.

Важливим недоліком теперішнього стану правової регуляції бюджетного контролю є фактична відсутність єдиного стійкого та упорядкованого законодавства у сфері регулювання бюджетної діяльності. Нормативно-правові акти, які покликані регулювати процес бюджетного контролю, встановлювати правовий статус суб'єктів бюджетного контролю та визначати систему бюджетного контролю містяться в великій кількості інших законодавчих та під-

законних нормативно- правових актах, що спричиняє великі труднощі у їх застосуванні та тлумаченні.

Питаннями правового регулювання бюджетного контролю приділяли свою увагу в багатьох дослідницьких роботах. От наприклад, О.П. Гетманець у роботі „Правове регулювання бюджетного контролю в Україні” (2009) детально описує суть бюджетного контролю, його ціль і мету, основні принципи, головні поставлені завдання, виокремлені види, методи які застосовуються, концептуальні нормативно-правові базиси і опори та систематизовану організаційну структуру, з’ясовує виключні правові основи діяльності суб’єктів загального та спеціалізованого бюджетного контролю, а також було повною мірою охарактеризовано основні характеристики організації зовнішнього і внутрішнього бюджетного контролю.

Проте, сучасні економічні, соціально-політичні умови сьогодення української держави вимагають від законодавців нових та досконаліших наукових підходів до правової регуляції всього процесу бюджетного контролю, осучнення та удосконалення положень бюджетного законодавства. Проте, за межами уваги науковців лишається перелік питань, зумовлений певними вимогами сьогодення, які вимагають свого вивчення та подальшого вирішення. Отже, вивчення бюджетного контролю та загальної проблематики, яка виникає у процесі його провадження не втратили своєї актуальності.

Мета і задачі роботи. Метою моєї роботи є аналіз наукових джерел, українського і закордонного законодавства, узагальнення застосування цих норм, щоб дати характеристику бюджетному контролю як одному з видів фінансового контролю та виду бюджетної діяльності, зазначити проблеми правових регуляцій та запропонувати науково обґрунтовані пропозиції щодо осучнення і покращення чинного законодавства у даній сфері.

Досягнення поставленої мети має за ціль вирішення наступних задач:

- Дати характеристику та історіографію фінансово-правових вивчень з про-

блематики бюджетно-контрольної сфери;

- Визначити основну проблематику формування понятійної системи бюджетного права, уточнити визначення деяких існуючих понять і описати науково обґрунтовані визначення окремих понять;
- Дати характеристику основним принципам бюджетного контролю;
- з'ясувати основні питання визначення та загальногоспіввідношення видів, форм і методів бюджетного контролю;
- визначити та дати характеристику всім видам бюджетного контролю, дати характеристику стану їх правового регулювання та виявити недоліки;
- провести аналіз моделі організації бюджетного контролю в Україні та зарубіжних країнах, виявити позитивний практичний закордонний досвід;
- сформулювати пропозиції та рекомендації для осучаснення системи чинного бюджетного законодавства та можливі шляхи його застосування на практиці.

Об'єктом дослідження виступає власне бюджетний контроль як вид фінансового контролю.

Предметом дослідження є система правового регулювання бюджетного контролю в Україні.

Методи дослідження. Основні засади цього дослідження включають в себе базові категорії, сучасні поняття та принципи сьогоденної юридичної науки та цілком загальноприйняту в науковій літературі базову методологію наукових вивчень. Використовуючи напрацювання світоглядни та філософських методів, Обширнонаукових та вузькоспеціалізованих наукових методів і підходів пізнання базувалось точність і достовірність результатів наукового дослідження.

Дипломне дослідження проводилось, опираючись на принципи пізна-

ваності, об'єктивності, обґрунтованості, всебічності, конкретності, історизму, єдності теорії та практики, що допомагало отриманню достовірних результатів. У ході моєї роботи над роботою я використовував різні методи наукового дослідження, основним серед яких є діалектичний метод пізнання, застосування цього методу дало мені змогу провести вивчення бюджетного контролю в його розвитку, визначити теперішній стан його правової регуляції та визначити можливі напрями його подальшого вдосконалення.

Було використано методи формалізованої логіки для детального аналітичного дослідження певних поглядів доктринального типу щодо ходу розвитку бюджетного контролю. Системний метод став основою методологічної конструкції дослідження. Використовуючи та опираючись на історико-правовий метод була проведена аналітика становлення та розвитку різноманітних наукових вивчень у сфері дослідження бюджетного контролю. Під час детального вивчення шляхом аналізу систем українського та зарубіжного законодавства, яке покликане регулювати відносини у контрольно-бюджетній сфері, а також при систематизації певних існуючих наукових думок щодо теоретичних та практичних проблем проведення бюджетного контролю був застосований порівняльно-правовий метод. Застосувавши метод формально-догматичного вивчення було зроблено детальне та системне вивчення чинного законодавства, базових методів бюджетного контролю та його принципів.

Також, під час роботи на дослідженнях законодавства був використаний метод тлумачення. У ході розробки та викладення власних зауважень щодо осучаснення бюджетного законодавства та підведення висновків дослідження було використано методи прогнозування та моделювання.

Використання вищезазначених методів не виключає в певних випадках можливості простого викладу фактів як затребуваної аргументації, якій притаманна повномірною доказова сила і звертання уваги на деяких особливостях проблем правового регулювання бюджетного контролю.

Науково-теоретичну базу вивчення становлять різні наукові роботи з теорії держави і права, адміністративного та фінансового права, конституційного права та інших економічних наук. За теоретичну основу бази дослідження я використав наукові напрацювання таких вітчизняних науковців як: О.П. Гетманець, В.Б. Авер'янова, Л.Р. Біла-Тіунова, І.Ф. Андрійка, Д.А. Бекаруська, , , А.А.. Дмитренко, О.І. Дмитряк, Л.М. Касьянович, Л.К. Воронова, та ін., а також зарубіжних учених, зокрема та ін.

Нормативно-правовою основою роботи стали Конституція України, Бюджетний кодекс України, інші закони, міжнародні акти, а також підзаконні нормативно-правові акти, що регулюють суспільні відносини у сфері здійснення бюджетного контролю.

РОЗДІЛ І. АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО ФІ- НАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

1.1 Компаративний опис різних моделей контролю у галузі державних фінансів

За кордоном використовують лише декілька базових основних моделей провадження державного фінансового контролю. Відмінними, проте спільними ознаками цих моделей є: повна децентралізація контрольної функції, сепарація державного аудиту, його незалежність і самостійність у своїй діяльності, в процесі виконання якої проводиться аналіз доцільності і правильності розподілу доходів і трат коштів бюджетів різних рівнів, виконання раніше прийнятих рішень, а також певних норм та положень відповідних законодавчих і нормативно-правових актів, економічну вигідність органів влади при здійсненні функцій які покладені на них у напрямку діяльності з фінансових транзакцій [1].

Наприклад, я вважає І. Іванов, побудува ефективної системи фінансового контролю і нагляду в Україні, котра була б здатна забезпечувати стабільний рівень фінансово-бюджетної дисципліни в областях, можлива лише при присутності ефективно побудованої на функціонуючої системи внутрішнього самоконтролю в органах влади на всіх рівнях (області, міста, села тощо), тобто автор зазначає важливість та першочерговість осучаснення організаційних основ елементів системи – форм і суб'єктів, тобто необхідність активної імплементації внутрішнього контролю в роботу органів влади.

На цьому етапі в розвинених країнах доволі суттєва частина органів державного фінансового контролю у ролі основних методів провадження контролю застосовує аудит ефективності, основна мета якого – визначення вартісного для соціуму результату від освоєння існуючих державних ресурсів, наприклад, як це впливає на підвищення рівня благополуччя, покращення здоров'я громадян. В розвинених країнах серед основної мно-

жини аудитів вищих органів фінансового контролю частина перевірок, що які націлені на аудит ефективності, перевищує 50 % [2].

Провівши аналіз основних моделей державного фінансового контролю, що застосовуються у світі, вдається виділити наступні їх типи:

- виконання державного фінансового контролю проводиться чітко визначеними посадовими особами (Австралія, Єгипет, Канада, Великобританія, Данія, Індія, Ірландія);

- профільні відомства мають повноту повноважень служби державного контролю (Литва, Албанія, Монако, Афганістан, Ізраїль, Індонезія, Йорданія, Білорусія, Колумбія, Кіпр, Молдавія,);

- функції фінансового контролю покладені на виконання Рахунковими судами (Італія, Румунія, Словенія, Аргентина, Туніс, Гаїті, Гвінея, Марокко, Франція Алжир,);

- здійснення державного фінансового контролю у формі організованих Рахункових трибуналів (Португалія, Бразилія, Уругвай);

- здійснення фінансового контролю штатними підрозділами органів влади: Конго, Греція – підрозділи Рахункового контролю при Верховному Суді Сенегал – другий відділ Президентського звіту в Парламенті.; острів Маврикій – здійснюється Департаментом за контролем державних витрат;

Окрім цього, в певних країнах Офіс генерального аудиту і перевірки, який очолюється одним аудитором провадить фінансовий контроль. У інших країнах контролюючі функції відведені для роботи державним генеральним інспекціям, ревізійним або контрольним палатам [3].

Японський досвід свідчить, що державний фінансовий контроль, який може провадити незалежну від законодавчої, виконавчої і судової влади діяльність, це Рахункова палата, що дає можливість заощадити близько 3 млрд. дол. США на рік. В цю суму вже додані кошти які були повернуті державі, певні втрати державних коштів які не допустив контролюючий орган та різні прибутки від фінансових інструментів, які в свою чергу вже до-

дані до наступного річного бюджету відповідно до результатів аналізу діяльності органу контролю у попередній рік.

Хотів би сфомулювати узагальнені риси органів державного фінансового контролю, базуючись на досвіді гравців міжнародної арени:

- повна інституційна сепарація органів контролю;
- інституційна незалежність органів контролю від усіх гілок влади (законодавчої, виконавчої та судової);
- головна мета їх роботи – провадження контролю за освоєнням бюджетних коштів (категоризуючи їх за цільовим призначенням, часовою точністю, необхідністю, ефективністю);
- принцип діяльності – економічна самоокупність, що можна визначити співвідношенням трат на провадження контролюючої діяльності (організація роботи апарату, проведення аудитів) та отриманих прибутків від неї (збитки відшкодовані в сторону держави, упередження критичних фінансових злочинів та проступків, повернуті бюджетні кошти, недопущання втрати втрачені вигоди від управління фінансами і майном держави)

Під час провадження своєї контрольної роботи органи незалежного державного фінансового контролю завжди опираються на загальні основоположні принципи забезпечення законності, справедливості для соціуму, економічної виправданості. Науковці зазначають також [4], що стратегія роботи таких органів має визначати раціональне співвідношення у задоволенні множини принципів, їх ранжування.

Така структура градації впливу керуючого рішення чи стратегії на кілька аспектів об'єкта віднайшла своє відображення в системі збалансованих показників *Balanced Score Cards (BSC)*. Таким чином, доцільно було б провести детальний аналіз можливостей застосування методології *BSC*, яка може бути адаптована до державного управління, для евал'юації повноти відображення основоположних засад в методологіях та управлінських рішеннях органів незалежного державного фінансового контролю.

Поруч із рисами які є спільні, такими які характерні для органів державного контролю, є також і певні відмінності, наприклад, щодо контролю установ банківської сфери. Рахункові палати у певних країнах мають дещо ширші повноваження. Наприклад, угорська Рахункова палата має повноваження на контроль податкової і митної служби, служби державних гербових зборів, а також політичні партії. В Австрії до переліку повноважень рахункової палати входить функція провадження контролю над фінансовими активностями благодійних та громадських фондів, що управляються державою, а також місцевих органів влади – федеральних земель [3].

В деяких із розвинених країнах (США, Велика Британія, ФРН та Австрія) контроль з боку держави і контроль який провадиться місцевими органами влади об'єднаний в одну систему в основу якої взяті однакові принципи і методики. Такий підхід допомагає забезпечити системність державного управління, уніфікацію підходів до державного регулювання фінансово-економічних відносин, методологічну цілісність системи контролю, позитивно допомагає інтеграції державних службовців в рамках контрольного напрямку діяльності[1].

Таким чином, беручи за основу міжнародний досвід [5], [1], [3] є змога класифікувати два типи співвідношення фінансового контролю на рівні державного та місцевого рівня:

- об'єднання уніфікована структура фінансового контролю;
- деверсифіковане провадження фінансового контролю.

Перший тип передбачає що контролю органи державного і муніципального рівня суміщені в один механізм і здійснюють діяльність по принципу підпорядкування ревізійних органів муніципального рівня центральним та державним рівням. При цьому забезпечується єдине управління, структурована єдиність керівництва всією великою структурою державних фінансів. Проте поруч із перевагами, існують також і певні недоліки, які переважно є характерними процесу централізації органів управління.

Друга форма має на увазі співіснування незалежних одна від одної рахункових палат державного рівня та муніципального з метою розділу функцій контролю. При цьому нема потреби у створенні єдиної системи, значно складніше відстежувати державні фінанси повністю, оскільки таким чином відбувається більше операційне навантаження на державне управління, здійснюється більша кількість взаємодій. Проте ти такому форматі роботи, нівелюються недоліки централізованої форми контролю, зменшується ризик масштабних зловживань органами фінансового контролю свої повноважень.

Таким чином, опираючись на результати аналізу закордонного досвіду [5], [1], [3], я можу впевнено виділити спільні і неординарні характеристики реалізації державного фінансового контролю інституційно-організаційного типу.

Спільними характерними рисами є:

- фінансово-економічні відносини є об'єктом державного управління ;
- можливість органів державного фінансового контролю бути цілком незалежними від інших гілок влади;
- основними принципами здійснення контролю є законність , соціальна справедливість, економічна ефективність;
- задачі поставленні перед контрольною діяльністю – збільшення рівня ефективності використання державних ресурсів, передбачення та профілактика порушень фінансової дисципліни, своєчасне виявлення порушень і забезпечення відшкодування наданих збитків державі;
- основними методами здійснення контролю є організація перевірок, ревізій та аудитів.

В цей же час, можна спостерігати за наступними відмінностями в системі організації контрольної діяльності держави у галузі фінансово-економічних відносин:

- підхід до максимальної централізації контролюючих органів – єдина система або розподілений контроль;

- вид органу, який провадить непідзвітний контроль за державними фінансами (державний аудитор, рахункова палата, окрема аудиторська палата, рахунковий суд, окремий рахунковий трибунал, штатні підрозділи контролю які підзвітні іншим органам державної влади тощо);
- звітність і гласність громадськості, президенту, парламенту та уряду діяльність органу незалежного державного фінансового контролю;
- органи державної влади наділені повноваженнями стосовно вибору і призначення керівних посад органів незалежного державного фінансового контролю;
- присутність або відсутність визначених повноважень щодо здійснення контролюючої діяльності громадських організацій, політичних партій, фондів, та інших суб'єктів відносин громадського типу.

Опираючись на характеристику спільних та відмінних рис, можна дійти до висновку, що незважаючи на однаковість поставлених завдань і базових принципів, відсутній певний єдиний підхід до побудови і організації системи державного фінансового контролю.

Вдалість діяльності органів державного фінансового контролю в іноземних країнах, що виражається в їх високій ефективності і незбитковості, дозволяє припустити, що використання кращого світового досвіду у даній галузі, зокрема і у галузі відшкодування збитків, може зробити кращою якість, оперативність, повноту, ефективність державного менеджменту у сфері фінансово-економічних відносин в Україні. Що, в свою чергу, буде сприяти більш детальній визначеності і єдиності методі здійснення державного фінансового контролю, справедливості та прозорості у фінансово-економічних правовідносинах, оздоровленню суспільних відносин.

Окрему увагу варто приділити деліктному законодавству як такому, що уособлює у собі втілення систем механізмів виявлення та процесів відшкодування збитків у сфері позадоговірних відносин держави із інши-

ми суб'єктами ринку. Ця сфера є дуже мінливою ,неточною і вразливою, саме тому потребує постійного осучаснення підходів до державного управління у цій сфері.

1.2 Співвідношення та особливі риси становлення системи державного фінансового контролю в Україні

Вчені зазначають, що у процесі розвитку економіки за всю історію людства можна виокремити дві базові форми господарювання: централізоване управління економікою, в якому процес виробництва і розподілу виконується за встановленим державою планом, і ринкове господарство, в якому всі наявні суб'єкти можуть самостійно розробляти свої плани і вступати в можливі економічні контакти під впливом автоматизму ринку, який певної мірою спрямовує їх діяльність. В ринковому господарстві характерним інструментом регулювання постає не план, а ціна, яка здатна вільно встановлюватись по згоді покупця та продавця [6].

Проте, ринкове господарство яке є вільне неспроможне самостійно:

- визначати законодавчі межі та приписи фінансово-економічної діяльності (внаслідок характеру їх основної діяльності суб'єктів фінансово-економічних відносин, яка є виключно сфокусованою на чітких фінансових результатах від комерційної діяльності),
- тримати під контролем дотримання законів і нормативно-правових актів;
- вводити обмеження на ціни соціально значимих товарів і послуги для малозахисених верств населення;
- створювати основу для максимально чесної конкуренції;
- стояти на сторожі довілля через впровадження і дотримання певних обмежень та порядку виробництва, транспортування, зберігання продукції, господарської діяльності в цілому;
- проводити активне забезпечення ринку неприбутковими, проте товарами і послугами, які є соціально необхідними;
- докладати максимальних зусиль для забезпечення зайнятості населення;
- бути здатною надати соціальний захист громадянам, справедли-

вий соціальний розподіл, безпеку держави;

– надавати підтримку розвитку далекостратегічних галузей держави, а також економіки в цілому.

Саме тому в теперішніх умовах в деяких економічних ієрархіях більшості країн світу використовується поєднання ринкового саморегулювання і штучного регулювання з боку держави.

В економіці держави існує три різних чинники які володіють ознаками впливів регулюючого характеру [7] – ринкові регулятори, аудит, державне регулювання. Проаналізую кожен з вищезгаданих впливів і їх тотожність між собою.

Виділяють наступні типи ринкових чинників які регулюють економіку:

- розмір оплати праці;
- роцмір ставки банківського відсотка;
- розвинуту систему побудови ринкових цін (ринкове ціноутворення, що базується економічних чинниках, зокрема на такій економічній категорії як співвідношенні попиту і пропозиції);
- наявність конкуренції;
- загальне прокращення ведення підприємницької діяльності (спрощення реєстрації суб'єктів підприємництва, зменшення державного тиску на підприємців тощо).

Невпевненна і непередбачувана ринкова рівновага зумовлена впливом ринкових регуляційних впливів. Перевищення попиту над пропозицією веде до утворення дефіциту, що призводить до підвищення ціни, що в свою чергу, спричиняє збільшення виробництва, а саме пропозиції. Зростає попит, і ціна стабілізується. Така сама динаміка характерна розміру ставка банківського відсотку на фінансовому ринку і рівню заробітної плати на ринку праці.

Змагання за долю ринку, характерна переважно економіці ринкового типу, позитивно впливає на збільшення ефективності виробництва. Компа-

нії які виготовляють продукти наражаючись на вплив конкуренції мусять відкривати все нові і нові шляхи для найкращого та найвигіднішого задоволення попиту і оптимізації витрат, що позитивно впливає на розвиток виробництва. Конкуренція в такому випадку постає у ролі мотиватора до удосконалення господарчої діяльності через:

- покращення якості,
- осучаснення операційної активності- різних внутрішніх основних і малозначимих допоміжних бізнес-процесів);
- впровадження найсучасніших технологій, винаходів і рішень;
- зменшення собівартості товарів, які виготовляються;
- збільшення об'ємів продукції, яка виробляється (розширення продуктової лінійки новими продуктами для виходу на нові ринкові ніші);
- застосування нових організаційних, комунікаційних і ринкових моделей.

Ринкова модель ціноутворення яка базується на співвідношенні існуючого попиту і наявної пропозиції, що певною мірою непередбачувано, формується, в жодному разі не може виступати як дестабілізатор економіки. Як держава, так і бізнес, майже рівними частинами мають вплив на ринковий регулятор задання цін у своїх же інтересах. Найоптимальнішим варіантом для позитивного розвитку економіки є соціальна домовленість між комерційними установами і державними інституціями щодо чітких рамок дії даного ринкового регулятора , та щодо меж впливу держави на нього для досягнення спільного інтересу гармонійного розвитку держави.

Конкуренція якщо її визначити як основний регулятор ринку ,відповідно має дуже великий вплив на три основних явища. По-перше, вона має вплив на процес ціноутворення, які пропонуються зі сторони продавців та зі сторони покупців. По- друге, конкуренція унеможливорює нестійке та несправделивий розподіл попиту і пропозиції в рамках ринку країни . По-третє, вона створює ринкову загальну ціну задля досягнення точки

рівноваги. [с.43, 4]

Наступним елементом є аудит, який має регулятивний вплив на фінансово-економічні відносини в державі. Враховуючи особливості моєї дипломної роботи, я візьму до розгляду ту його частину, яка відноситься до здійснення незалежного державного фінансового контролю. В ст. 98 Конституції України визначено, що «контроль від імені Верховної Ради України за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використання здійснює Рахункова палата. Організація, повноваження і порядок діяльності Рахункової палати визначаються законом».

Отже, Рахункова палата є органом, який провадить незалежний державний фінансовий контроль. Проте, в конституційних системах таких країн як Литва, Німеччина та Польща діяльності рахункових палат було присвячено кілька статей та їх роль, основні контрольні повноваження охарактеризовані більш детально. Міжнародний досвід щодо здійснення незалежного фінансового контролю зібраний і викладений у Лімській Декларації 1977 р. [13], яка була підтримана на одному із Конгресів асоціації незалежних державних органів фінансового контролю INTOSAI.

Вона складається з семи розділів, в яких визначені основні принципи контролю для країн, що входять в ІНТОСАІ. Декларація дає детальний опис наступним основним принципам здійснення аудиту : надане на наказову діяльність ,органи фінконтролю володіють фінансовою незалежністю; аудиторі-контролери мають персональну незалежність, вищий фінансовий контроль володіє інституційною незалежністю; програма перевірок і аудитів, які здійснюються під власною відповідальністю; повнота наданих повноважень на отримання необхідної для здійснення аудиту інформації;

Основним базовим принципом фінансового контролю виступає можливість виконувати заходи впливу. Це чітко зумовлено у Лімській декларації: «Організація контролю є основним елементом управління суспільни-

ми фінансовими коштами, тому що таке управління тягне за собою відповідальність перед суспільством» (ст.1), так і в національному законодавстві в Законі України «Про Рахункову палату», де повноваження Рахункової палати також включають в себе можливість «порушувати перед Верховною Радою України, Президентом України, а також органами виконавчої влади клопотання про притягнення до відповідальності посадових осіб, винних у порушенні вимог чинного законодавства України, внаслідок чого завдано матеріальної шкоди державі» (п.12 ст.7).

Отже, незалежний державний фінансовий аудит (контроль) є невід'ємною складовою системи регуляції фінансово-економічних відносин в державі, що підкріплюється як міжнародними фінансовими правилами, так і законодавством України.

Наступним чинником регуляції фінансово-економічних відносин є фінансово-контролююча діяльність держави, що складається з підходів правового, адміністративного, прямого і непрямого регулювання.

Правова регуляція має на увазі впровадження законодавчих рамок і певних обмежень у галузі фінансово-економічної діяльності. Інструментом для регуляції виступають законодавчі і нормативно-правові акти органів державної влади і місцевого самоврядування.

Адміністративне регулювання має на меті встановлення окремих чітко визначених приписів щодо певних видів провадження фінансових операцій та фінансової діяльності в цілому. Зокрема, визначення розміру частки від валютної виручки компанії, що обов'язковий до продажу державі при здійсненні експортно-імпортних операцій.

Державне управління являє собою здійснення органами державної влади своїм повноважень, встановлених Конституцією України та законами України. Процес управління, який сповнений сутністю реалізації управлінських функцій, складається із планування, стимулювання і контролю.

Контроль заключає управлінський цикл і є елементом зворотного зв'язку у структурі державного управління. Основне і важливе місце серед типів контролю з боку держави належить державному фінансовому контролю.

Таким чином, державний фінансовий контроль виконує свою безпосередню превентивну (запобігаючи порушеннях) і редагуючу функції у галузі відносин фінансово-економічних характеру, а також покращує шанси реалізації економічно вигідної державної політики.

Таким чином, на даний момент Міністерство фінансів України, Державне казначейство України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Державна фіскальна служба України, Державна митна служба України, Фонд державного майна України, Національний банк України, різноманітні відомчі органи фінансового контролю здійснюють Урядовий державний фінансовий контроль

Таким чином, наступні чинники мають певне співвідношення в державі: такі як ринкові регулятори, фінансовий аудит та проведення державного фінансового контролю. Ось наприклад: формування вартості товарів, певних робіт чи послуг виконується ринком за винятком випадків, які є окремо визначених у законодавстві. А саме, це стосується значимих товарів соціального призначення. Регуляція ціноутворення у визначених законодавством сферах відведене на Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства.

Співвідношення між чинниками які впливають на ринок, а саме ринковими регуляторами, державним фінансовим контролем і аудитом напряму є залежним від багатьох різних факторів – рівня ринковості економіки, наскільки економіка розвинута, звичок яких притримуються при здійсненні державного управління, певних особливостей національно економіко-географічного характеру тощо. Саме тому, подібний тип розподілу потребує постійного осучаснення для того щоб віднайти максимально вигідні параметри – максимального зменшення державного впливу, надання чесних

умов на ринку, зменшення кількості порушень, а при умові їх виникнення –
своєчасного виявлення порушень.

Висновки до першого розділу

Із плином розвитку теорії фінансового права, правотворчої та правозастосовчої діяльності з урахуванням напрямків сприйняття та суміжної інтеграції цих сфер законодавства, осучаснення базових питань наукових основ бюджетного контролю, напрямків розвитку та його тотожності сучасному стану суспільних правовідносин, наукові інтереси поступово відходять в напрямку вирішення проблем осучаснення та узагальнення бюджетного контролю, збільшення рівня його ефективності, покращення професійної компетенції контролюючих осіб. Це вимагає нових методів у вивченні сутності бюджетного контролю, одним із яких, на мою думку, є діяльнісний підхід.

В державній економічній системі діють три основні чинники з регулюючими характеристиками— ринкові регулятори, аудит, державне регулювання.

Конкуренція якщо її визначити як основний регулятор ринку, відповідно має дуже великий вплив на три основних явища. По-перше, вона має вплив на процес ціноутворення, які пропонуються зі сторони продавців та зі сторони покупців. По-друге, конкуренція унеможливує нестійке та несправделивий розподіл попиту і пропозиції в рамках ринку країни. По-третє, вона створює ринкову загальну ціну задля досягнення точки рівноваги.

Так можна відслідкувати як конкуренція здатна чинити регулюючий вплив на відносини мікро та макроекономічних масштабів. Державне управління полягає у впровадженні і виконанні органами державної влади повноважень, покладених на них Конституцією України та законами України хід процесу керування, наповнене змістом виконання управлінських функцій, містить в собі планування, стимулювання і контроль. Контроль заключає управлінський цикл, і є елементом зворотного зв'язку у крузі державного

управління. Вадливе місце серед типів контролю з боку держави належить державному фінансовому контролю.

Отже, державний фінансовий контроль виконує свою безпосередню превентивну (запобігаючи порушеннях) і редагуючу функції у сфері відносин фінансово-економічного характеру, яка має позитивний вплив на реалізацію ефективної економічної державної політики.

Співвідношення між ринковими регуляторами, аудитом і державним фінансовим контролем певною мірою залежить від кількох факторів – загальної ринковості економіки, рівня її розвитку, правил державного управління, особливостей національно економіко-географічного характеру тощо. Тому дане співвідношення потребує повсякденного осучаснення для того щоб відшукати оптимальні параметри – зменшення впливу держави, забезпечення чесних умов на ринку, зменшення рівня порушень, а при умові їх настання – своєчасного виявлення порушень.

РОЗДІЛ II ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ФОРМ БЮДЖЕТНОГО КОНТРОЛЮ

2.1 Бюджетний контроль в системі фінансово- правових відносин

В системі основних категорій фінансового права суттєве значення Посадиє „бюджетний контроль”, який можна віднести до найбільш фундаментальних правових категорій. Сутність бюджетного контролю є у тому, що опираючись на його результати є змога зробити висновки щодо законності чи навпаки незаконності освоєння бюджетних ресурсів, проведення різних бюджетних операцій та процедур, яке вимагає укладання цілісної структури механізму такого типу контролю. У науковій літературі справедливо звертається увага на те, що створення єдиної системи контролю за використанням бюджетних коштів як результат імплементації нових державних інституцій та докорінної трансформації технологій бюджетної сфери “вимагає створення системи контролю в сфері бюджетної діяльності, що дасть змогу швидко і ефективно сформувати діяльність усіх відповідальних державних органів які задіяні у процесі створення й освоєння виплат бюджету та створення умов для уможливлення мобілізації бюджетних ресурсів” [33, с. 198].

Контроль – це правова діяльність, основною метою якої є забезпечення дотримання законів, виконання правової культури органами державної влади та органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами. Основне призначення контролю є у нагляді за активностями суб’єкта за яким ведеться контроль; отриманні точних даних про стан легальності та культури по цьому суб’єкту; знаходженні причин та різних умов, які дають змогу трапитись правопорушенню, а також заходи які вже вжиті для притягнення порушників до відповідальності. Ось саме по цій

причині, фінансовий контроль виступає як спосіб організації зворотних комунікацій, за допомогою яких органи влади мають змогу отримувати дані про виконання прийнятих ними фінансових нормативно-правових актів [34, с. 134].

Останнім часом, незважаючи на той факт, що наука фінансового права накопичила досвід досліджень аспектів фінансового контролю і визначати риси його правової регуляції у бюджетному процесі, модна побачити явище збільшення наукового інтересу до деяких питань як фінансового контролю, так і одного з його видів, – бюджетного.

Безліч спеціалістів у своїх працях охарактеризували і вивчали проблематику правової регуляції організації фінансового контролю в Україні та його види в сучасних умовах.

Однак, незважаючи на це, питання проблемного характеру в сфері правової регуляції бюджетного контролю досі вимагають уваги дослідників. Необхідною є також розробка його модернізованої концепції, яка, у свою чергу, вимагає від науковців створення та імплементації на практиці як бюджетної діяльності взагалі, а й, зокрема, і бюджетного контролю, модернізованої бюджетної ідеології, заснованої на засадах, які відповідають сучасній ситуації в суспільстві та беруть до уваги майбутні напрями розвитку. Однак, як правильно зауважує О.П. Гетманець, в теоретико-науковому плані поняття контролю бюджетного як поняття суто соціального, як одного з видів державного фінансового контролю, якому характерні певні визначенні риси, базові принципи та невідомі тенденції розвитку, базу нормативних актів, уповноважених суб'єктів у сучасних умовах в Україні, методика організації, тобто концептуально, не досліджувалися [35, с. 9].

Визначення сутті явища бюджетного контролю як системи зі складною побудовою та багатосторонньої фінансово-правової категорії має важливе значення не тільки для юридичної науки, але і для законодавчої практики та законодавчо застосовчої практики. Всю важкість даної про-

блеми чітко розглядає у своїй роботі В.Д. Чернадчук, так як це „передбачено тим, що базуючись на результати бюджетного контролю можна отримати висновки щодо ефективності використання бюджетних ресурсів, що в свою чергу показує нам про гостру потребу укладання єдиної системи бюджетного контролю”. Забезпечення такої системи через запровадження абсолютно інакших і нових державних інститутів та впровадження змін до бюджетних технологій вимагає термінової розробки структурованої системи бюджетного контролю, яка дасть змогу скоординувати роботу усіх відповідальних за цей процес державних органів у напрямку організації й виконанню видатків бюджету та забезпечення утворенню бюджетних ресурсів [36, с. 296-297].

Видову приналежність того чи іншого економічного явища, як, на мою думку, зазначає С.В. Запольський, який дає визначення типу правового інтересу, який є супутнім цьому явищу. Являючи із себе явище штучне, правовий інтерес має змогу визначати норму чи інститут не тільки щодо його галузевою приналежності, проте ще і в системі відповідної сфери, розповідаю при цьому про відсутність чітко визначеної типології інтересів в дослідженнях фінансового права [39, с. 17-18].

Вивчення і прийняття категорії бюджетного контролю має проводитись від загального до особливого. Таким чином, О.П. Гетманець скеровую діяльність на дослідницький пошук вказуванням на дізнання починаючи від поняття „державного контролю” закінчуючи державним фінансовим контролем і продовжуючи цю лінію до бюджетного, так як, кардинально нова теорія не передбачає попередню існуючу, проте вона вже включає її у себе, по-іншому трактуючи її зміст [35, с. 7]. Наступний рух вивчення правових явищ, пише Д.А. Керімов, має на увазі початковий аналіз відношення загального і окремого в праві. Якщо загальне є уособленням певних відношень розвитку окремих явищ, то, відповідно, правознавство, має приблизити розмаїття своїх ідей, навчань, теорій і тим самим ще більш ефективніше використовувати дослідницьке прогнозування в прак-

тиці правової практики.

Якщо межі загального, особливого і окремого є не статичні, то варто чітко зазначити сторону і напрям кожного чіткого правового вивчення, детально дослідити зв'язки й відносини правових явищ, що досліджуються, з іншими поняттями соціального існування.

Якщо допускається що загальне й особливе в праві допустимо бути різного рівня, показуючи відмінний рівень тотожності або навпаки спільності якостей, зв'язків і відносин правових явищ, то при порівняльному вивчення сутті деяких видів варто концентрувати увагу не на формальній схожості, а на їх суттєвих розбіжностях один від одного, тобто на особливому [40, с. 201-212].

Розділяючи вищезгадані погляди, варто зазначити, що вивчення особливостей галузевих типів фінансового контролю буде сприяти еволюції всезагальної теорії, так як кількісне заощадження знань в цій сфері дає якісно нове усвідомлення сутті загального правового явища.

Як наслідок, отримуємо взаємопропорційний зв'язок: загальна теорія має вплив на галузеве розуміння, яке, при змінах та русі вперед, в свою чергу, робить багатшим і сприяє рохвितку загальнотеоретичних положень про державний та фінансовий контроль. І тому здається, що одним із основних завдань, які стоять перед наукою, є створення модернізованої системи понять.

Понятійно-категоріальну систему, як досліджував О. Семчик, є невід'ємною рисою будь-якої сфери юридичної науки, так як єдина множина визначених понять, категорій, термінів створює базу для використання норм права. А в подальшому О.Семчик, слушно звертає нашу увагу на різносторонності використання одного й того ж визначення, категорії, поняття в актах різноманітних галузей права, а часами, навіть і в одній і тій же галузі, що показує нам про гостру нестачу єдиних підходів у практиці використання норм права у разі необхідності їх тлумачення з боку інших суб'єктів [41, с. 50]. Про присутність проблем термінологічного характеру

у фінансовому праві згадує і В.Д. Чернадчук, вірно вказуючи, що часами для характеристики одного й того ж явища фінансово-правового характеру використовуються декілька термінів [42, с. 86].

Поняття бюджетного контролю не використовується у бюджетному законодавстві України, а отже і відсутнім його законодавчо закріплене визначення, а в наукових роботах вирізняють різні погляди на зміст цього поняття.

Перш за все, має місце його сприйняття як інституту бюджетного права (матеріальне сприйняття), наприклад, як множини норм фінансово-правового характеру, що описують повноваження органів, які провадять контрольну діяльність за законністю та доцільністю усіх дій щодо формування та розподілу бюджету, використання бюджетних асигнувань, а також норм, які визначають види, форми і методи цього контролю [54, с. 268].

По-друге, це сприйняття контролю бюджетної сфери як окремого виду діяльності, процесу тощо (розуміння з процесуальної точки зору). В науці права утворились різні підходи щодо детермінування поняття бюджетного контролю, наприклад як система ревізійно-правових заходів яка регулюється встановленими нормами бюджетного права, які в свою чергу спрямовані на визначення легальності та ефективності бюджетної діяльності яку здійснюють [45, с. 326-327].

Другу групу понять процесуального характеру можна отримати із сприйняття бюджетного контролю як єдиної структури заходів компетентних органів, які направлені на надання легитимності діям учасників бюджетного процесу в процесі закладання, перегляду, утвердження, погодження змін, використання бюджетів і підготовка звітів про їх використання за допомогою чітко визначених форм і методів їх організації [55, с. 62]. Є також одне із визначень бюджетного контролю яке звучить як „діяльність органів державної влади які уповноважені на таку діяльність, яка має на меті забезпечити законність, фінансовий правопорядок та оптиміза-

ції процесу у процесі закладання, перегляду, утвердження, погодження змін, використання бюджетів з метою доцільного розвитку держави яке орієнтується на соціально-економічний розвиток” [56, с. 171], „діяльності відповідних суб’єктів, яка полягає у перевірці дотримання бюджетного законодавства на кожній стадії бюджетного процесу з метою запобігання, виявлення, усунення бюджетних правопорушень” [57, с. 73], „врегульованої нормами фінансового права діяльності уповноважених державних органів, спрямованої на забезпечення дотримання учасниками бюджетного процесу на всіх його стадіях вимог чинного законодавства з метою практичної реалізації принципів бюджетної системи, попередження нецільового та неефективного використання бюджетних коштів, викриття бюджетних правопорушень та притягнення до відповідальності осіб, винних у їх вчиненні” [58, с. 5-6]. Такі терміни і рамки характеристикації чітко показують практичний і дієвий підхід до сприйняття суті бюджетного контролю, незважаючи на правовий аспект, саме тому по суті вони є більше описами державного бюджетного контролю.

Натомість В.Д. Чернадчук звертає увагу на правовий аспект, вважаючи бюджетний контроль „діяльністю уповноважених бюджетним законодавством органів та їх посадових осіб з перевірки виконання вимог бюджетного законодавства учасниками бюджетного процесу, що реалізують бюджетні обов’язки або забезпечують таку реалізацію” [59, с. 74-76].

Провівши детальне вивчення наукових думок щодо сутності та змісту бюджетного контролю, О.П. Гетманець зробила пропозицію щодо його детермінізації як „комплексна та цілеспрямована система економіко-правових заходів контролюючих суб’єктів які уповноважені на це, спрямованоа на забезпечення легітимності та ефективності дій учасників бюджетного процесу під час закладання, перегляду, утвердження, погодження змін, використання бюджетів та звітності про використання бюджетів, що є частиною бюджетної системи України” [35, с. 39]. Вищезгадана характеристика в цілому розкриває сутність бюджетного контролю через вказі-

вку на здійснення певних дій процесуального характеру в межах бюджетного процесу з зазначенням положень ч. 2 ст. 19 БК України, згідно з якими на всіх стадіях бюджетного процесу виконується контроль за дотриманням бюджетного законодавства, аудит та оцінка ефективності керування бюджетними ресурсами відповідно до законодавства.

Поруч із тим, у вищезгаданому визначенні йде мова закладання, перегляду, утвердження, погодження змін, використання бюджетів. Проте, у п.1 ч. 1 ст. 2 БК України бюджет визначено як „план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади АРК, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду”, що має змогу говорити про бюджет не як про правовий акт, а як про фінансовий план, який складається з відповідних показників.

Найявною правовою формою даного фінансового плану в Україні є закон про Державний бюджет України та рішення про місцеві бюджети. Окрім цього, БК України в певних випадках передбачає такі глави, наприклад, про виконання державного бюджету (глава 8 БК України), а в інших – про внесення змін до закону про Державний бюджет України (глава 9 БК України) [52]. Частина 1 статті 19 БК України визначає чіткі етапи бюджетного процесу в Україні: підготовка проектів бюджетів, розгляд проекту та винесення закону про державний бюджет на прийняття, використання бюджету.

Певну неточність варто зауважити в термінології яка спостерігається й відносно четвертої стадії: п. 4 ч. 1 ст. 19 Бюджетного кодексу України описує цей етап як „підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету”.

Однак у главі 10 БК, що регламентує цю стадію йдеться про місячний та квартальний звіт про виконання бюджету, а стосовно річного звіту – вже про виконання закону про ДБ України.

Таке бачення законодавця, напевно, можна пояснити тим, що при

проміжному чи поточному контролю йде мова про контроль використання бюджету як фінансового плану, а загальний контроль провадиться за виконанням закону чи рішення про бюджет, оскільки саме останні встановлюють річні показники відповідного бюджету. Саме тому, на мою думку, при визначенні поняття бюджетного контролю варто брати до уваги ці застереження.

Отже, як слушно зауважила Л.А. Савченко, поняття фінансовий і, відповідно бюджетний контроль часто зустрічають різне і часами хибне тлумачення, зокрема як обширної категорії, яка об'єднує в собі два його види: державний і недержавний. Паралельне співіснування кількох визначень одного і того ж поняття Л.А. Савченко обґрунтовує загальною основою методологічних визначень понять в науці, що використовуються у різних галузях знань [60, с. 43].

Звертають на себе увагу вузькі визначення поняття бюджетного контролю які є наразі запропоновані у фінансово-правовій літературі і виходячи від рівня його здійснення. Так, наприклад, І.В. Панова, вивчаючи проблематику діяльності обласних державних адміністрацій у сфері контролю за фінансами та бюджетом зробила пропозицію поняття бюджетного контролю у даній сфері як „врегульованої нормативними актами діяльності обласної державної адміністрації, яка здійснюється шляхом проведення процесуально визначених контрольних дій, і має на меті забезпечення законності і доцільності дій у сфері складання, розгляду, затвердження та виконання місцевого бюджету, а також складання і затвердження звіту про його виконання, викриття порушень бюджетного законодавства, виявлення і усунення недоліків у його застосуванні, притягнення винних осіб до відповідальності, а також надання кваліфікованої допомоги установі чи організації щодо повного вирішення усіх проблемних питань” [61, с. 120].

Бюджетний контроль провадиться для виконання бюджетної політики [62, с. 5-8] і містить у собі декілька аспектів, таких як: функція керування бюджетною діяльністю; стадія керівних дій суб'єктів які уповнова-

жені на це бюджетним законодавством; порядок зворотного зв'язку в системі бюджетно- правової регуляції (маючи наявні дані про здійснювані у бюджетній сфері незаконних дій, порушень чинного бюджетного законодавства видається оцінка бюджетній політиці і трапляється ситуація з її редагуванням); а також, змінюється метод забезпечення дотримання легітимності у сфері бюджетних правовідносин.

Аналіз наявних підходів до визначення суті бюджетного контролю дає змогу говорити про те, що вони в основному не суперечать один одному, автори вкладають у них власне розуміння одного й того ж самого бюджетно-правового явища, виділяючи ті ознаки, які, на їх думку, є найбільш суттєвими для розкриття змісту цього поняття.

Формулювання сучасного визначення поняття бюджетного контролю без врахування напрацювань юридичної, економічної та інших наук є доволі важким завданням.

Поруч із тим, як вірно застережує В.Д. Чернадчук, об'єднання певних ознак будь-яких фінансово-правових явищ не дасть повної змоги запропонувати об'ємне і в той же час лаконічне визначення [49, с. 21]. Розділяючи такий погляд і беручи його за базу, варто згадати, що ґрунтовне поняття бюджетного контролю має ґрунтуватись на вагомих характеристиках фінансового контролю, які підлягають застосуванню на всю галузь бюджетного контролю і певною мірою дасть змогу диференціювати бюджетний контроль в системі фінансового контролю. Саме тому, подальшим етапом повинен бути процес виявлення особливостей проявів характеристик фінансового контролю та зазначення вагомих ознак, які притаманні саме бюджетному контролю. Вагомі ознаки скаладють сутність бюджетного контролю і є цілісним вираженням характеристик його правової природи. До того ж сутність будь-якого явища полягає не в самому явищі, а виводиться з його відносин, взаємозв'язку та взаємодії з іншими явищами [64, с. 80]. Саме тому, перш за все вимагають конкретизації такі поняття, вивчення взаємовідносин з якими і дасть змогу зрозуміти поняття бюджетно-

го контролю.

О.П. Гетманець, вивчавши проблематику опису поняття бюджетного контролю як типу фінансового контролю, правильно зазначає, що поняття державного контролю, державного фінансового контролю та бюджетного контролю є окремими поняттями, які мають спільні ознаки, але відрізняються за особливостями сутності як філософські категорії загальне, особливе та одиничне, що виражають об'єктивно зв'язки між явищами [35, с. 23]. У подальшому, говорячи про недостатність приділення уваги в юридичній науці питанням аналізу сутності, визначенню поняття бюджетного контролю, його складовим елементам, організації та особливостям як різновиду фінансового контролю [35, с. 37], науковець зосереджує увагу на виявленні спільних рис фінансового та бюджетного контролю. Такими притаманими рисами, по словах О.П. Гетманець, є:

„єдине правове поле та спорідненість фінансового та бюджетного права; єдині організаційні структури, органи, суб'єкти, які уповноважені виконувати контрольні дії; основні завдання контрольної діяльності; задачі забезпечення фінансової (бюджетної) дисципліни в діяльності всіх суб'єктів фінансових правовідносин; методологія контролю; інфраструктура контрольної діяльності [35, с. 35].

У галузі фінансового права утворились різноманітні погляди на поняття сутті, змісту та характеристик фінансового контролю, і того як він проявляється у сфері бюджетного контролю.

Характерними особливостями фінансового контролю, як вважає А.М. Чорна, є здійснення останнього відносно спеціального об'єкта, що включає контроль за фінансовою дисципліною, цілеспрямованість на об'єкт контролю, здійснення спеціально уповноваженими суб'єктами [65, с. 68-69]. Інші науковці визначають зміст та ознаки фінансового контролю через об'єкт, сферу і завдання [66, с. 20-22], або через об'єкт, предмет, мету і завдання [37, с. 147-148], або через суб'єктів, об'єкт і предмет контролю [60, с. 44].

Детальне глибоке вивчення та аналіз існуючих поглядів на поняття та ознаки фінансового контролю дає змогу визначити особливості бюджетного контролю через місце його використання та певні характерні риси його суб'єктного складу, об'єкту та предметного поняття фінансового контролю. Саме характеристика з якими проявляються основні загальні ознаки фінансового контролю у визначеній площині і дасть змогу вияснити та зазначити характерні риси прояву цих рис у галузі бюджетного контролю. Галузю використання бюджетного контролю є бюджетна діяльність як складова, або галузь фінансової діяльності. Кожна галузь фінансової діяльності, як зазначається у фінансово-правовій літературі, у відношенні до інших галузей володіє рисами причини або наслідку. Це дає змогу виділити певну множину причинно-наслідкових зв'язків галузей діяльності у фінансовій галузі, так як вони безпосередньо є у співвідношенні, яке можна охарактеризувати подібними комунікаціями, але не виключно всередині діяльності фінансового характеру, але й з іншими, зовнішніми щодо фінансової діяльності, підсистемами [36, с. 8].

Бюджетна діяльність – це вид публічної діяльності який був опосередкований правом, та яка провадиться з використанням спеціальних юридичних актів, дій та процесів, методів і засобів, направлених на реалізацію завдань державного і місцевого рівня та виконня функцій [67, с. 70]. Отже, призначенням бюджетного контролю можна вважати забезпечення дотримання вимог чинного законодавства на всіх стадіях бюджетного процесу як „регламентованого бюджетним законодавством процесу складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання” (п. 10 ч. 1 ст. 2 БК України) [52].

Із плином розгоратння і вивчення теорії фінансового права, правопрактикуючої діяльності щодо бюджетного законодавства, з врахування напрямків імплементації та вживлення в існуючу систему цих частин законодавства, осучаснення питань дослідницьких засад бюджетного контролю, цілей його розвитку у подальшому і його ідетичності модернізова-

ному стану суспільних правовідносин, дослідницькі питання вивчення відходять в напрямку вирішення проблем осучаснення та узагальнення бюджетного контролю, збільшення його ефективності, робота над покращенням професійної компетенції владних осіб. Це вимагає кардинально інших способів у вивченнях поняття бюджетного контролю, одним із яких, на мою думку, є діяльнісний підхід.

Вивчаючи основні проблеми державного контролю, правильно зазначає О.Ф. Андрійко, дослідники виокремлюють контроль як діяльність, що об'єктивно притаманна державі. Такий підхід дає можливість розглядати контроль як самостійну, функціонально відокремлену діяльність, яка має своє відображення у свідомій, цілеспрямованій, організуючій діяльності творчого характеру [68, с. 31-32]. На діяльнісний аспект фінансового контролю звертає увагу О.П. Орлюк, пропонуючи розглядати його як „самостійну управлінську діяльність, що має власні методи, способи, форми реалізації тощо [37, с. 147]. Як різновид фінансової діяльності держави, що здійснюється усією системою органів державної влади та управління, а також спеціальними контрольними органами, та дій, що полягають у перевірці законності та доцільності, описує фінансовий контроль С.О. Ніщिमна [69, с. 119].

Бюджетний контроль провадиться в гранях бюджетної активності на всіх кроках бюджетного процесу саме тому, він володіє похідним та допоміжним характером та дає змогу відстежувати тотожність правової моделі бюджетної діяльності, бюджетного процесу, ступені, акти дій або операцій бюджетно-правовій дійсності. З іншого боку, бюджетний контроль є типом діяльності яка спрямована на контрольної, котра теж є типом правової діяльності.

Отже, виходять що , бюджетний контроль присутній в межах пересікання бюджетної та контрольної діяльності суб'єктів які уповноваженні на це, як частина правової, а у вузькому сприйнятті – юридичної діяльності. У загальному понятті, під правовою діяльністю вважається „один із видів

соціальної діяльності, що здійснюється суб'єктами права з використанням правових засобів та з метою отримання правового результату, внаслідок чого в процесі функціонування суспільних відносин відбувається створення права, його розвиток та матеріалізація” [70, с. 50; 71, с. 80].

Визначення логічного ланцюжку бюджетного контролю дасть змогу зобразити взаємовідносини усього та його елементів, частин та всієї системи цього типу контрольної діяльності, його поняття та форми, а також розкрити внутрішні риси та частини, які у узагальненні і будуть його змістовне поняття, визначити методи його функціонування, створення та формального вираження сутності. Використання структурного дослідження має на увазі вивчення бюджетного контролю у діалектичній сукупності її змісту та форми.

При розділенні сприйняття розуміння змісту як множини усіх його частин, процесів та властивостей [64, с. 21], первинними і головними елементами бюджетного контролю, на мою думку, можна назвати перелік із суб'єктів, об'єкти, засобів та методів його проведення, діф та операцій контрольного характеру, вжиті заходи та результати активностей [72, с. 499].

Якщо розглядати із звичної точки зору то будь-яка діяльність виступає як уособлення активного відношення громадянина до свого оточення являє собою відносини об'єкта й суб'єкта. Суб'єкт виступає носієм певних цінностей, джерела активностей, які спрямовані на об'єкт. Об'єкт – це те, що є протиставленим суб'єкту, те, на що спрямована його діяльність. Суб'єкт пізнання є носієм пізнавальної діяльності, спрямованої на об'єкт. Об'єкт пізнання є тим, на що спрямована пізнавальна діяльність суб'єкта [73, с. 171].

На унітарність пізнавального та діяльнісного аспектів щодо фінансового контролю звертає увагу у своїй роботі А.О. Монаєнко, виділяючи описову чатисну та логіко-аналітичну [74, с. 46-47]. Таке бачення, на мою думку, заслуговує на підтримку, так як він покриває діяльнісний та пізнавальний аспекти суб'єктно-об'єктного складу змісту тої чи іншої діяльнос-

ті і має змогу бути використаним стосовно здійснення бюджетного контролю, так як саме в процесі його виконання і трапляється вивчення явищ бюджетно-правового характеру в реальності та їх компартивістика із моделлю бюджетно-правовою.

Проте, у фінансово-правовій науці, присутні й інші думки стосовно структури бюджетного контролю. Досліджуючи ці погляди, О.П. Гетманець консолідує їх у дві групи: перша означає виділення організаційних, методологічних, нормативно-правових та інших елементів. Проте друга група містить в собі: предмет, суб'єкт, елементи методики, види, об'єкт, основополодні принципи і головні завдання, компетентні органи, їх правовий статус та основні функції, правильно зазначаючи, що при всьому різноманітті складових вони можуть бути поєднані в одне та чітко детерміноване явище, а саме контроль [35, с. 26-27].

В.Д. Чернадчук, вивчаючи структуру бюджетного контролю, дає кілька клійких слухних пропозицій, а саме - розглядати її у парадигмі множинності таких елементів як:

суб'єкти бюджетного контролю, серед можна вирізнити: контролюючі суб'єкти та ті які їм підконтрольні суб'єкти (розпорядники та отримувачі бюджетних ресурсів, які мають обов'язок проводити певні активності чи навпаки не уникати їх здійснення);

об'єктом контролю виступають реальні наслідки бюджетної акт внос-ті суб'єктів як результат регламентної роботи, передбаченої законодавством про їх діяльність, тобто реальними результатами бюджетної діяльності;

предмет контролю – це визначені законодавством у сфері регуляції бюджету показники бюджету, бюджетно-правові акти та їх проекти [49, с. 229].

На мою думку, останній підхід є виглядає максимально підходящим для опису структури бюджетного контролю і він в свою чергу може бути використаним для визначення суті даного виду контролю як підтипу кон-

трольної діяльності.

С.Д. Гусарев, слушно звертає увагу ,на суб'єкт як на основне поняття у науці юридичної діяльності, здатне показати реальний опис соціальної основи та бази інституційного характеру провадження діяльності певного соціального спрямування: «на суб'єктів покладається функціональний обов'язок здійснення правового контролю за розвитком окремих процесів, подій, здійснення вчинків, що перебувають у сфері правового впливу та в межах компетенції суб'єктів» [71, с. 89].

В юридичній професійній літературі можна зустріти різні визначення суб'єктів фінансового та бюджетного контролю, зокрема: «юридична чи фізична особа, яка спрямовує контрольні дії на власну діяльність або діяльність іншої фізичної чи юридичної особи (осіб), що перебувають у навколишньому господарському середовищу» [75, с. 5]; «державні органи, установи та організації, їх структурні підрозділи, органи місцевого самоврядування, а також окремі особи, які відповідно до чинного законодавства наділені контрольними функціями щодо: формування публічних фондів коштів, їх розподілу та використання; управління державним чи комунальним майном» [60, с. 44]; «організація, яка здійснює контроль від імені держави та уповноважена на проведення компетентних дій у сфері перевірки стану дотримання фінансової дисципліни окремими учасниками фінансових відносин» [74, с. 48]; «носії контрольних функцій щодо об'єкта контролю» [76, с. 91].

Натомість суб'єкти бюджетного контролю визначаються як: „учасники бюджетного процесу, які уповноважені на здійснення бюджетного контролю, тобто контролюючі суб'єкти та підконтрольні суб'єкти, тобто учасники бюджетного процесу, за діями яких здійснюється контроль” [65, с. 256]. Потрапляє в очі той факт, що в деяких наукових роботах, ячкі були присвячені дослідженням проблеми бюджетного контролю, дослідники, при згадці проблематики його суб'єктів, тільки перечислять державні органи, уповноважені на здійснення бюджетного контролю, і зазвичай, ли-

шаючи за межами своєї уваги органи місцевого самоврядування.

Даючи характеристику структурі суб'єктів які здійснюють контроль у бюджетному процесі, О.П. Гетманець правильно зауважує на певну розгубленість структури контролюючих суб'єктів у вітчизняній теорії фінансового права, наланих їм прав і обов'язків у бюджетному процесі та на суттєву проблематику сфери поділу повноважень щодо контролю між державними органами влади задіяними якимось чином у бюджетному процесі залежно від їх видів контролю [35, с. 147].

Часто, під об'єктом діяльності, в науці розуміють те, на кого її спрямують. Такий напрямок дії може бути як теоретичним так і практичним – з метою зміни, впровадження змін, отримання результату, що в свою чергу і спричинило широту розуміння у детермінізації об'єктів юридичної діяльності, які у сукупності утворюють її множинний об'єкт [71, с. 96]. Об'єкт бюджетного контролю є дуже мало вивченою категорією в науці фінансового права.

Зазвичай, об'єкту фінансового контролю можна дати визначення як публічну діяльність фінансового характеру [76, с. 147], або діяльність суб'єкта який підконтрольний стосовно доцільності, економічності та цільового призначення коштів, дотримання ведення необхідної документації тощо [69, с. 112], або діяльність комерційних структур фінансового характеру, фінансово-кредитних установ, організацій, і в цілому бюджетних установ тощо [77, с. 85].

Як вважають представники економічної науки Об'єктом бюджетного контролю є «рух грошових коштів в процесі акумуляції, розподілу і використання публічних грошових фондів, а предметом – фінансово-бюджетні операції, операції з бюджетними коштами, бухгалтерська документація» [78, с. 685].

Цікаво що напротивагу, існує також вузькопрофільне сприйняття об'єкта бюджетного контролю. О.А. Кузьменко дає характеристику об'єкту контролю за рисою використання ним державного бюджету як

«функцію державного управління і акцентує увагу на прямому взаємозв'язку з визначенням названого об'єкта як стадії бюджетного процесу, тому що природа цього явища є подвійною: з позицій фінансового права об'єкт контролю за виконанням державного бюджету виступає як стадія бюджетного процесу, а з позицій теорії управління – як конкретна діяльність уповноважених державних органів та розпорядників бюджетних коштів» [56, с. 30].

У вищезазначених термінах поняття бюджетного контролю, науковці, зазвичай, використовують як базу вищенаведені загальнотеоретичні підходи для того щоб звузити сферу вдитку цього типу контролю до галузі бюджетного процесу або ж й навіть до однієї із його окремих стадій, часами даючи ширші модливості додаткам до об'єкта процесу бюджетного контролю таких елементу як „інші нормативно-правові та розпорядчі акти про бюджет, які застосовуються у бюджетному процесі та складають бюджетне законодавство» [65, с. 256]. Остання точка зору показує сприйняття об'єкту процесу бюджетного контролю у загальному визначенні. Не даючи жодних конраргументів йому, вважаю що можливо його таки уточнити , так як асоціація до об'єкта контролю бюджетного законодавства та інших актів створює різні питання питання. Перелічені вище акти направлені на регуляцію процесу бюджетного процесу, а деякі з них, зокрема закон чи рішення про бюджет, встановлюють показники бюджетної діяльності.

Так як система бюджетного законодавства покликана регулювати відповідні відносини, то важливим, з теоретичної точки, є аспект стосовно то, що в напрямку юридичної діяльності об'єктом може бути стан суспільних відносин в аспекті їхньої відповідності формі, в якій вони покликані працювати [71, с. 95-96]. Тому виникає гостре питання про розділення реальних показників діяльності в сфері робти з бюджетом, різних дій процесуального характеру, тощо.

Саме тому, вважаю за необхідне підтримати постулат про те, що

під час вивчення правового статусу взаємовз'язків об'єктами можуть також стати деякі правові збої, порушення змісту комунікації (права і обов'язки), форма як він проявляється (дія чи бездія), опис інтересів(характерність) і необхідності, певні предмети матеріального або духовного світу [71, с. 95-96]. « «додаткові об'єкти» можна визначити як «предмет бюджетного контролю», наприклад, предметом фінансового контролю визнають документацію, яка містить інформацію про діяльність відповідних суб'єктів щодо руху коштів» [79, с. 73], а предметом бюджетного контролю вважають „бюджетні кошти, які визначені бюджетним законодавством, тобто законом про Державний бюджет України, рішенням про місцеві бюджети та іншими нормативно-правовими актами” [65, с. 256]. Таке визначення вимагає зробити деталізацію в частині того, що таким предметом не являються бюджетні кошти як „належні відповідно до законодавства надходження бюджету та витрати бюджету” [52], а „встановлені бюджетним законодавством показники бюджету, бюджетно-правові акти та їх проекти” [49, с. 229].

Завершивши розгляд елементів системи бюджетного контролю, які, на мою думку, є основними, можна перейти до характеристика бюджетного контролю як він виглядає у загальному вигляді.

Проте, на мою думку, модель бюджетної діяльності варто визначити і розуміти саме як „ідеальний образ бюджетної діяльності”, тобто той стан речей, який виступає результатом певної активності впливу регулюючого характеру норм бюджетного права. Модель бюджетної діяльності (процесу, операції, дії) можна описати як шаблон, що вводиться емпіричними нормами бюджетного права і застосовується для отримання наукових знань з ціллю наступного їх відтворення в бюджетно-правових актах нижчого рівня. З іншого боку – розвиток бюджетної діяльності (процес, операція, дія) на практиці може відбуватись дуже по-різному, а саме у невідповідності до чинних норм бюджетного права, в залежності від розміру

впливу або рівня стану обох і внутрішнього та зовнішнього оточення, що вимагає вивчення такого стану, визначення та вирішення причин, що спричинили відхилення тощо.

Саме тому, керуючись бажанням пізнання уповноважений (контролюючий) суб'єкт провадить активності які полягають у співставленні або накладенні моделі діяльності бюджетного типу на дійсність з точки зору їх тотожності і, цим же, класифікується аспект їх тотожності і невідповідності. У кейсі нетотожностей виявляються відхилення, наприклад, дійсних цифр бюджетної діяльності, від показників, встановлених нормами матеріального бюджетного права, виявляються причини і приймається рішення щодо приведення бюджетної діяльності у відповідність до вимог чинного законодавства з подальшим можливим застосуванням заходів впливу за порушення бюджетного законодавства.

Бюджетний контроль є однією з найважливіших управлінських функцій держави. Він являє собою систему заходів з перевірки дотримання законоположень, що стосуються питань формування та виконання бюджетів країни всіх рівнів. До числа основних завдань бюджетного контролю відносяться:

- забезпечення правильності складання і виконання дохідних і витратних статей бюджету за обсягами, структурою, цільовим призначенням;
- фінансова експертиза проектів законів і нормативних правових актів, що передбачають витрати за рахунок коштів бюджету або впливають на формування і виконання бюджету;
- аналіз виявлених відхилень від встановлених показників бюджетів і підготовка пропозицій, спрямованих на їх усунення та вдосконалення бюджетного процесу в цілому;
- контроль за законністю та своєчасністю руху коштів бюджетів в банках і інших фінансово-кредитних установах;
- контроль за дотриманням правил ведення бухгалтерського облі-

ку і звітності;

- виявлення резервів зростання доходної бази бюджетів різних рівнів і зниження їх видаткової частини;
- контроль за реалізацією механізму міжбюджетних відносин;
- припинення незаконних рішень з надання податкових і митних пільг, державних дотацій, субвенцій та іншої допомоги окремим категоріям платників або регіонів;
- виявлення фінансових зловживань в сфері бюджетних відносин;
- проведення профілактичної інформаційної роботи з метою підвищення бюджетної дисципліни.

З наведеного переліку завдань видно, що бюджетний контроль поширюється на міністерства і відомства, які відповідають за формування доходів і витрат бюджету, а також на органи управління, підприємства, установи та організації, яким надаються бюджетні кошти у вигляді субсидій і субвенцій на виконання цільових програм і державних (муніципальних) замовлень. Контролю підлягає діяльність юридичних осіб, що фінансуються з бюджету на поворотній і безповоротній основах або мають податкові, митні або інші пільги. Визначаючи фактичне відповідність витрат цільовим призначенням бюджетних коштів, розкриваючи резерви при формуванні і витрачання, виявляючи факти бюджетних правопорушень, повноту і своєчасність розрахунків з бюджетами, бюджетний контроль виступає дієвим інструментом підвищення ефективності державного і муніципального управління. 1

Контроль цих бюджетних процесів включає:

- контроль законності та ефективності використання державних (перш за все бюджетних) коштів;
- контроль виконання бюджетів усіх рівнів влади та бюджетів державних позабюджетних фондів;

- контроль грошового обігу, використання кредитних ресурсів, стану державного внутрішнього і зовнішнього боргу і державних резервів;
- контроль надання фінансових і податкових пільг і переваг;
- контроль збереження і використання державного майна, закріпленого за державними органами, підприємствами та установами, і іншого майна, що перебуває у власності держави.

Треба підкреслити, що державний контроль не є атрибутом будь-якого одного режиму, частіше тоталітарного. Він завжди притаманний будь-якій державі, що прагне забезпечити реалізацію політики, законів та інших актів, охорону державних інтересів. Питання в тому, яка мета і механізми контролю та його підтримка в суспільстві, наскільки він допомагає стійкості інститутів держави, забезпечення прав і свобод громадян, прогресивному соціально-економічному розвитку.

Очевидним є характер прямої залежності реальної політичної влади державного органу від його компетенції у фінансовій сфері.

Саме це визначає особливе значення механізму фінансового контролю, що відображає в кінцевому рахунку не тільки стан управління державними фінансами, а й справжнє співвідношення законодавчої та виконавчої влади в державі.

У нашій країні контроль завжди розглядався в якості однієї з функцій держави. Змінювалися його завдання, структури і методи здійснення. Накопичено великий досвід, в якому є і позитивні моменти (масовість, гласність та ін.), і негативні уроки. До останніх можна віднести звуження функцій контролю до рамок діяльності спеціальних органів, слабку результативність. І з огляду на це сьогодні необхідно створювати ефективну і демократичну систему державного контролю.

Також науковці активно зауважують в своїх працях, присвячених його дослідженню пізнавальному характеру контролю в інших галузях громадського побуту. Такими чином, можна навести наприклад, даючи харак-

теристику контролю як явищу соціального характеру, при цьому воно виступає доволі неоднозначно, адже, часто його опис звучить як множина різноманітних дій різних за формою вираження, які здійснює суб'єкт виконання контролю і які спрямовані на дослідження поведінки громадян або ж для визначення та формалізації вузькогалузевих теоретичних та інших фактів пізнавального характеру під час проведення вивчення об'єктів матеріального світу [81, с. 189].

Підводячи підсумки щодо наведених міркувань, на мою думку, бюджетному контролю як одному з видів діяльності контрольної сфери та бюджетної сфери в цілому, можна дати чітку характеристику що це формалізована і чітко визначення діяльність уповноважених суб'єктів, яка є врегульованою переліком норм бюджетного права, які регламентують порядок виконання операцій співставлення даних про бюджетну діяльність (утворення бюджетно-правової реальності) пов'язаних із формалізованими нормами бюджетного права, відслідковування та нейтралізація різноманітних порушень, яка здійснюється задля приведення показників ефективності бюджетної діяльності в відповідний рівень, який є вже заздалегідь визначений нормами бюджетного права.

Основною метою здійснення бюджетного контролю є повною мірою підтвердження і контролю легітимності під час процесу укладання проектів бюджетів, їх розгляду та схвалення закону про Державний бюджет України, прийняття важливих рішень про місцеві бюджети, використання бюджету, в тому числі при імplementації змін до ЗУ Про Державний бюджет України [44, с. 162].

Мета є такою рисою, яка існує постійно, вона є ключовою та важливою частиною будь-якої діяльності. Вона виступає не лише як висхідний, визначаючий елемент змісту, проте й детермінує форму діяльності.

При розгляді цього з іншої сторони, певний перелік факторів зовнішнього типу обумовлюють мету діяльності, що є в рамках певного громадянського середовища, та найголовніше – інтересами та потребами [70,

с. 41-50]. Рівень залежності кінцевої мети фінансової діяльності від якості того як були вирішені первинні та проміжні цілі, цілком може свідчити, що певним чином, вона(фінансова діяльність) є чудовим прикладом [64, с. 12].

Водночас Ю.О. Крохіна, вірно зауважує і повідомляє про існування статичної мети (заморозка і блокування державного фінансового стану на певний період, утримання рівня стабільності та рівноваги в доходах і видатках бюджету який було досягнуто тощо) і динамічної мети (визначення беззупинного процесу правового осучаснення змін й подальшого активного процесу розвитку відносин бюджетного типу)[82, с. 81].

У роботах, які були покликані дослідити основні правові засади контролю, прослідковується подібне трактування . В.М. Гаращук пише «У загальному вигляді, цілі які перед собою ставить контроль можна розділити на дві: стратегічного типу та тактичного типу . Стратегічна мета, за думкою автора, покликана забезпечувати законність й дисципліну в цілому суспільстві загалом та, зокрема, в сфері державного управління. Тактичний тип мети ставить перед собою завдання спостерігати та аналізувати відповідності в діяльностях усіх суб'єктів визначеним державою показникам, та в певному „редагуванні” відхилень від цих показників » [81, с. 189].

Зробивши порівняльне дослідження певних наукових теорій щодо мети бюджетної діяльності, В.Д. Чернадчук розробив формулювання кінцевої мети бюджетної діяльності, і визначив її як покриття видатків на виконання програм соціально-видаткових, тобто використання бюджетних коштів для видатків [49, с. 19].

Ю.О. Крохіна як кінцеву мету бюджетного контролю вважає евал'юацію наслідків провадження фінансової діяльності та економічної доцільності виконання бюджету. В ході провадження бюджетного контролю з'являється можливість визначити стан бюджетної дисципліни, відслідковуються вчинені правопорушення та покладається база для майбутньо-

го осучаснення бюджетного процесу [38, с. 406].

Беручи до уваги наведені вище характерні риси бюджетного контролю, можна сформулювати наступне визначення, що метою бюджетного контролю, з однієї сторони, є похідна від мети бюджетної діяльності вцілому, а з другого боку – це спрямована на досягнення мети цієї діяльності. Відображення мети бюджетного контролю можна легко відшукати в його результаті, а саме, у встановленні відповідності дійсної діяльності бюджетного характеру її регламентованій моделі актами бюджетного права.

Результат є висновком провадження бюджетної діяльності, етапів, процесів, операцій чи дій, і в залежності від того, що є об'єктом порівняння чи детального аналізу. І саме тому мета бюджетного контролю є усвідомленим передбаченням результату бюджетної діяльності (процесу, стадії, операції, дії), яке зумовлює пошук шляхів і засобів досягнення такого результату. І таким результатом є встановлення відповідності бюджетної діяльності її правовій моделі, а точніше – забезпечення досягнення мети бюджетної діяльності.

Таким чином, бюджетному контролю можна дати чітку характеристику як детально врегульованій приписами бюджетного права діяльності контрольного виду уповноважених суб'єктів, яка стосується здійснення процесів зрівняння даних щодо бюджетної діяльності із визначеними нормами бюджетного права, тобто вивчення бюджетної діяльності, а також відслідковування та нейтралізація наднормових змін реальних результатів діяльності від чітко регламентованих приписами бюджетного права, маючи на меті встановлення відповідності бюджетної діяльності її описаній правовій моделі з метою досягнення ефективного результату.

Таке визначення, я вважаю, у широкому змісті цілком розкриває зміст поняття бюджетного контролю. Воно дає змогу з точки зору науки права усвідомити суть явища бюджетного контролю, проте, поруч із цим, воно виступає доволі складним поняттям для застосування на практиці. Саме тому, вимагає вирішення й серйозна проблема законодавчого визна-

чення бюджетного контролю, про що неоднократно було зауважено представниками теорії фінансового права. О.П. Гетманець, наприклад, стикнувшись із проблемами дефініції поняття бюджетного контролю, запропонувала „закріпити в новій редакції БК України, в Законі України „Про державний контроль за дотриманням бюджетного законодавства та відповідальність за бюджетні правопорушення” дефініцію поняття бюджетного контролю [35, с. 39]. Власне, особисто підтримую такий постулат щодо впровадження в термінологічному обігу чітко визначеної дефініції бюджетного контролю, провівши заміну на нього тих термінів, які на даний момент використовуються в чинному Бюджетному кодексі України, зокрема, “фінансовий контроль” та “контроль за дотриманням бюджетного законодавства”. Погоджусь із багатьма науковцями галузі, стосовно позиції про недостатність створення окремого закону, для цього варто змінити зміст глави 17 БК у новій редакції.

Як вважає В.Д. Чернадчук, у цю главу, варто додати визначення поняття бюджетного контролю; закріпити в нормативних актах його принципи, форми та методи; зайнятись визначенням мети, основного завдання; зайнятись визначенням системи органів задіяних у бюджетному контролі, зазначити всі можливі форми взаємозв'язків органів бюджетного контролю на кожному з етапів бюджетного процесу [49, с. 251]

2.2 Основні базиси структури бюджетного контролю в Україні

В умовах сьогодення основи правової і методологічної організації та провадження бюджетного контролю зобов'язані ґрунтуватись на базисі, який являє собою основні принципи бюджетного контролю. Вивчення основних правових засад здійснення бюджетного контролю вимагає з'ясування положень(основних та похідних), засобів які використовуються, правил ,які застосовуються і детермінують сутність і соціальну важливість, його основну спрямованість і найважливіші риси, які охоплює поняття „принципи” і на яких мусить базуватись даний вид контролюючої діяльності. Я вважаю, що основа важливість принципів бюджетного контролю є у тому, що при розвинутому інтелектуально змісті юридичних актів, є найконцетрованішою дефініцією бюджетного контролю, і тих основ, на яких він базується.

Установлення чітко визначених принципів бюджетного контролю має суттєве значення у процесі створення модерної концепції бюджетного контролю, його нормативного забезпечення та імплементації на практиці діяльності бюджетного типу[35, с. 39]. Окрім цього, вірно стверджує Д.М. Лук'янець : «для більш повного усвідомлення сутності, необхідно визначити принципи, оскільки саме в принципах будь-якого явища відображаються глибинні, усталені, закономірні зв'язки, завдяки яким воно і існує. Їх пізнання дає змогу правильно застосовувати норми, якими врегульовуються відповідні відносини та забезпечується ефективність такого явища» [83, с. 49], яким і виступає бюджетний контроль.

Створені в загальній теорії фінансового права думки щодо бюджетного контролю пов'язують його не тільки з функцією державного управління [56, с. 12-30], а й і з видом державного контролю [84, с. 300-308] або діяльності контрольного типу [49, с.150-200]. Нормативні сис-

теми бюджетного контролю є наслідком діяльності законодавчого, проте існування цих самих основних принципів бюджетного контролю зумовлюється об'єктивними законами сталої еволюції світу, як матеріального так і духовного. Саме цей фактор дозволяє дефініціювати основні бази або джерела бюджетного контролю, висвітлити зумовленість його фундаментальності за допомогою філософських законів і опираючись на це описати систему принципів, на основі яких і можна сформувати концептуальний вигляд бюджетного контролю.

Законодавча потреба у використанні таких правових конструкцій як принципи або правові засади, підкреслюється у науковій літературі, зумовлена їх установчою сутністю. Одночасно акцептується на такій їх суттєвій рисі як „компенсаційне значення”, оскільки «законодавець не завжди встигає за динамічним розвитком суспільних відносин і за цих умов до моменту законодавчого заповнення прогалін у правозастосовчій практиці й теорії права вирішального значення набувають саме принципи» [85, с. 103].

Значення принципів бюджетного контролю важко переоцінити, оскільки, вони консолідують норми та інститути бюджетного контролю, надають їм цілісність; є вихідними положеннями чи науковими думками при інтерпретації процесуальних положень у сфері бюджетного контролю; підкреслюють загальність та специфіку бюджетного контролю порівняно з іншими видами контролю.

У теорії права принципи визначають як зумовлені закономірностями суспільного розвитку системи ідей та поглядів, які набувають якостей вихідних засад у формуванні мотивів правомірної поведінки та внутрішнього переконання необхідності дотримання законів та інших нормативних актів [86, с. 48] і тому серед норм загального змісту особливе місце посідають ті, що встановлюють основні засади правового регулювання у сфері фінансової діяльності, а саме норми-принципи [87, с. 214].

На мою думку, принципи бюджетного контролю – це зумовлена за-

кономірностями суспільного розвитку система основоположних ідей та поглядів, які набувають значення вихідних засад правового регулювання бюджетного контролю та становлять його концептуальну основу.

Даючи детальну характеристику принципам бюджетного контролю, науковці в основному звертаються до загальних принципів фінансового контролю, які мають свої особливості прояву у сфері бюджетного контролю і описують їх як основні вимоги, що визначені у нормативно-правових актах, та правила, що не знайшли правового закріплення, але отримали загальне визнання під час організації фінансового контролю та діяльності суб'єктів, які наділені контрольними повноваженнями або правами, визначають специфіку організаційної побудови контролюючих суб'єктів, відображають особливості їх діяльності, характеризують професійні якості осіб, що реалізують контрольні функції, забезпечують результативність, ефективність та дієвість фінансового контролю [88, с. 13]. Таке визначення поняття принципів фінансового контролю, на мою думку, є досить широким і підкреслює нібито їх похідний характер від регулятивних норм фінансового права та свідомості суб'єктів.

Для характеристики системи принципів бюджетного контролю актуальне значення мають принципи права та принципи галузей права. При цьому потрібно враховувати, що такі явища як право та діяльність знаходяться на різних рівнях узагальнення, виконують різні функції та мають різне соціальне значення, а звідси й складаються між ними співвідношення, кореляція та зв'язок.

Принципи права конкретизуються у площині діяльності, а у моєму випадку – на перетинанні бюджетної та контрольної, і така конкретизація відбувається по-різному, а не лише шляхом пізнання вже існуючих принципів. У працях з питань місця бюджетного права в системі права підкреслюється, що « принципи бюджетного права з огляду на взаємозв'язок останнього з фінансовим та адміністративним правом, а також з загальною теорією права, формуються під дією принципів названих галузевих утво-

рень» [92, с. 12]. А оскільки бюджетний контроль є різновидом контролю і видом фінансового контролю, то при визначенні його принципів потрібно спиратися як на загальні принципи контролю, так і видові принципи вищого рівня контролю стосовно бюджетного.

Оскільки інститут бюджетного контролю є інститутом бюджетного права, то цілком природно, що принципи бюджетного права також впливають на формування принципів цього інституту. «Завдяки орієнтації принципів бюджетного права на вказані ідеї і забезпечується соціальна функція бюджетного права, його спрямованість на задоволення публічних потреб та запитів» [92, с. 12].

Принципи бюджетного права як зумовлені загально правовими та загально соціальними умовами, науково обґрунтовані основні засади, вихідні положення, які визначають особливості виникнення, розвитку та функціонування бюджетного права є базою для розвитку інститутів бюджетного права і втілюють у собі цінності, що встановлюють правомірність поведінки суб'єктів бюджетних відносин та є критеріями бюджетно-правових норм [93, с. 8].

Здійснення бюджетного контролю провадиться на всіх етапах бюджетного процесу і тому можна погодитися із думкою про визнання принципів бюджетної системи України з певними застереженнями. Оскільки призначенням бюджетного контролю є забезпечення законності та ефективності використання бюджетних коштів, то в процесі здійснення бюджетного контролю відбувається оцінка відповідності бюджетної діяльності принципам, які визначені ст. 7 БК України і саме завдяки контролю встановлюється факт дотримання чи не дотримання зазначених принципів у сфері бюджетної діяльності або в певній її частині. Це підтверджує похідний, допоміжний та забезпечувальний характер бюджетного контролю стосовно бюджетної діяльності і, відповідно, принципи бюджетного контролю, будучи реалізованими на практиці, мають сприяти дотриманню принципів бюджетного права у бюджетній діяльності. Принципи бюджет-

ного контролю як відносно самостійна система принципів, є спеціальними (інституційними) принципами бюджетного права [95, с. 77-81].

Фінансовий контроль, ґрунтується на базових принципах, що впливають із самої суті публічної фінансової діяльності: законність, об'єктивність, поєднання державних і приватних інтересів тощо. А оскільки базовим документом у цій сфері є Лімська Декларація керівних принципів контролю [97], то до основних принципів фінансового контролю, зафіксованих у цій декларації потрібно віднести такі: незалежність фінансового контролю; законодавче закріплення незалежності органів фінансового контролю; визначення необхідності попереднього контролю й контролю за фактичними результатами; наявність внутрішнього та зовнішнього контролю; гласність і відкритість контрольних органів з обов'язковою вимогою збереження комерційної та іншої таємниці, що захищається законом [37, с. 145-147]. Такої думки дотримуються й інші дослідники, зокрема Е.С. Дмитренко [98, с. 208-209].

Наведені та проаналізовані наукові погляди на систему принципів фінансового контролю не є взаємовиключними та суперечливими. Науковці, майже однаково розуміючи сутність та значення фінансового контролю, висловлюють власне бачення та розуміння концептуальних засад здійснення такого виду контролю, що і підкреслює складність та багатогранність цієї фінансово-правової категорії.

У наукових працях, присвячених дослідженню правової природи фінансового контролю та його видів, як правило, першим принципом визнають принцип законності, відмічаючи, що з ним «пов'язані всі інші принципи контролю бюджетного процесу. Цей принцип є головним, базовим принципом, на підставі якого складаються інші» [35, с. 44]. Одним із головних принципів діяльності усіх державних органів, наголошує Л.А. Савченко, є принцип законності – конституційний принцип, який конкретизується в інших нормативних актах.

Стаття 6 Конституції України [106] визначає, що «органи законодав-

чої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України. Законність постає у кількох вимірах: як принцип здійснення державою владних повноважень; як принцип поведінки фізичних і юридичних осіб у сфері права; як принцип побудови системи нормативних актів; як режим соціально-політичного життя, що визначає реальність писаного права та ступінь його втілення» [107, с. 54-55]

Принцип законності отримав і законодавче закріплення. Наприклад, у ч. 1 ст. 3 Закону України „Про Рахункову палату” принципами її діяльності визначені: законність, незалежність, об’єктивність, безсторонність, гласність та неупередженість [108]. Принцип законності, пише Л.К. Воронова, полягає в тому, «що перевіряється дотримання фінансового законодавства при створенні, розподілі й використанні фондів коштів, оскільки порушення фінансово-правових норм може тягти за собою невиконання фінансових планів на всіх рівнях, затримки у фінансуванні державних і муніципальних потреб» [102, с. 83]. Характеризуючи сутність принципу законності як принципу фінансового контролю науковці акцентують увагу на тому, що діяльність суб’єктів фінансового контролю повинна відповідати законодавству [60, с. 69] або «передбачати режим верховенства закону у контрольній діяльності та полягати у дотриманні положень законодавчих актів усіма суб’єктами контролю» [103, с. 57].

Проведений аналіз наукових поглядів на сутність принципу законності у фінансовому контролі та врахування особливостей бюджетної діяльності дозволяють говорити про те, що сутність цього принципу у бюджетному контролі полягає у законодавчому закріпленні системи органів бюджетного контролю, їх повноважень (реалізація організаційної функції в побудові системи органів бюджетного контролю); прийняття підзаконних бюджетно-правових актів (реалізація нормотворчої функції у сфері бюджетного контролю) виключно на підставі і в межах закону; реалізація бюджетно-контрольних повноважень на підставі і в межах законодавства

(реалізація контрольної функції у бюджетних правовідносинах); дотримання прав підконтрольних суб'єктів. Таким чином, принцип законності включає дві складові засади: організаційну та процесуальну.

Законність як принцип бюджетного контролю полягає у побудові системи органів бюджетного контролю з чітким розподілом контрольних повноважень та наділенням ними відповідних суб'єктів залежно від їх місця в цій системі, забезпеченні реалізації суб'єктивних контрольних бюджетних прав та обов'язків у цій сфері контрольної діяльності та дотриманні суб'єктивних прав усіх суб'єктів бюджетного контролю.

Принцип об'єктивності передбачає наявність бюджетної інформації (належної якості та кількості), достатньої для об'єктивної оцінки контролюючим суб'єктом. Така інформація може міститися у різних джерелах і тому постає питання не лише достовірності бюджетної інформації, а й достовірності її джерел. На мою думку, джерелами такої інформації, на підставі якої досягається об'єктивність (об'єктивна оцінка бюджетної інформації) можуть бути виключно такі, стосовно яких немає сумніву в їх достовірності. Усі ж інші джерела інформації, стосовно яких є сумніви, мають перевірятися або виключатися із масиву, що аналізується.

Забезпечення об'єктивності має базуватися на праві підконтрольного суб'єкта оскаржити дії та рішення контролюючого суб'єкта та, відповідно, об'єктивність його оцінки стану об'єкта бюджетного контролю, що потребує наявності відповідних правових норм, які регулюють процедуру оскарження, а концептуальною основою яких і є принцип забезпечення об'єктивності. Цей принцип є своєрідною гарантією принципу законності. В процесі такого оскарження виявляється об'єктивність оцінки відхилення бюджетно-правової реальності від її моделі. А для цього таке виявлене відхилення має бути описаним у первинних документах бюджетного контролю з таким рівнем деталізації характеристик, який є необхідним і достатнім для прийняття відповідного рішення (обґрунтована реакція на відхилення) і особливо, коли воно оскаржується підконтрольним суб'єктом.

Отже, можна говорити про необхідність забезпечення реалізації принципу формалізації відхилення, який, як правило, у фінансово- правовій літературі отримав назву «принцип обґрунтованості» [35, с. 48].

«Існування принципу компетентності впливає із наявності принципу об'єктивності, оскільки для об'єктивного прийняття відповідних рішень у сфері фінансового контролю посадові особи контрольних органів повинні бути професіоналами своєї справи» [107, с. 86]. Компетентність передбачає наявність у посадової особи відповідної кваліфікації, досвідченості, особистих якостей для належного виконання покладених на цю особу обов'язків. Компетентність забезпечується не лише знаннями, вміннями тощо, посадової чи службової особи контролюючого органу, але й відповідним порядком добору на посаду, як правило, на конкурсних засадах.

Наступним принципом бюджетного контролю визнається плановість, що забезпечує систематичну, послідовну, чітку роботу контролюючих суб'єктів за дотриманням бюджетного законодавства [35, с. 44-45], оскільки від належного планування контрольних заходів залежить повне і своєчасне виконання завдань і функцій [60, с. 71].

В.М. Гаращук, при дослідженні теоретико-правових проблем контролю у державному управлінні, визначив цей принцип як „планову організацію діяльності контролюючих органів”. Вказаний принцип, вважає науковець, «забезпечує чітку, послідовну роботу за різними складовими контролю: за об'єктом контролю (коли в плановому порядку визначається, кого необхідно проконтролювати); за напрямками (або предметом) контролю (тобто планується, що саме підлягає вивченню на підконтрольному об'єкті); за суб'єктами контролю (вирішується, хто з фахівців або який контролюючий підрозділ буде здійснювати контроль); за строками контролю тощо» [115, с. 153].

Здійснення бюджетного контролю передбачає планування контрольних заходів. Статтею 27 Закону України „Про Рахункову палату”, яка називається „Планування роботи Рахункової палати” [108] передбачено,

що Рахункова палата здійснює свою діяльність згідно з планами роботи, які затверджуються на засіданні Рахункової палати. Натомість, планування – це „процес розробки планів, одна із функцій управління, яка полягає у визначенні послідовності здійснення наміченої на конкретний період програми дій (розвитку) конкретного об’єкта (явища, предмета тощо) з зазначенням її мети, змісту, обсягів, методів і засобів, строків виконання та ін.”

Досліджуючи питання співвідношення публічності та гласності як принципів фінансового контролю, С.Є. Федоров звертає увагу на те, що принцип гласності припускає загальнодоступність результатів перевірок і, нібито створює можливість прозорого доступу до інформації, тобто гласність «дає можливість, привід чи змогу, а публічність забезпечує цей доступ. ... гласність породжує наявність оприлюднення, доступу, а публічність реалізує пряме виконання державою такого доступу» [118, с. 265]. Таким чином, науковець розглядає ці два принципи у тісному співвідношенні, доповненням і конкретизацією один одного, підкреслюючи первинність принципу гласності як бюджетно-правової можливості та похідність публічності як бюджетно-правової реальності, акцентуючи увагу на тому, що саме публічність є основою взаємозв’язку громадянського суспільства з державною владою у сфері контрольно-бюджетних правовідносин.

На значення та пріоритетність саме принципу публічності вказує Л.А. Савченко, звертаючи увагу на хорошому впливі публічності на ефективність роботи контрольних органів. Публічність у роботі органів фінансового контролю зумовлює особливо високі вимоги до якості, достовірності, об’єктивності матеріалів, що готуються для оприлюднення, оскільки вони стають загальнодоступними. У подальшому, говорячи про виховне значення цього принципу, Л.А. Савченко пише: «віддання саме публічності, а не гласності фактів незаконного, нецільового чи неефективного використання фінансових ресурсів, з одного боку, сприятиме вихованню правопорушників у фінансовій сфері шляхом впливу на них громадської

думки, тобто має виховне значення, а з іншого, – попереджатиме про можливість застосування до винних осіб відповідних фінансових, адміністративних або інших санкцій, сприяючи зменшенню порушень фінансової дисципліни» [96, с. 73].

Привертає увагу сама сутність розуміння принципу незалежності. Незалежність у контексті цього принципу виправдано розуміється не як всеосяжне явище (абсолютна незалежність), а як обмежена (відносна) незалежність. Суттєвим є зауваження Л.А. Савченко про існування двох понять „абсолютна незалежність” і „відносна незалежність”: відносна незалежність від інших державних органів та абсолютна від підконтрольних суб’єктів [60, с. 77]. Підтримуючи погляди Л.А. Савченко щодо розуміння сутності принципу незалежності та визнання двох її видів – абсолютної та відносної, вважаємо за можливе розвинути та уточнити їх, висловивши власне бачення вирішення цього питання. Абсолютність є абстрактним іменником до „абсолютний”, тобто „цілковитий, повний, необмежений” [120, с. 2]. Відносність є абстрактним іменником до „відносний”, тобто «не цілковитий, не повний, не дуже великий порівняно з іншим» [120, с. 134]. Виходячи із наведених значень цих термінів, уявляється, що абсолютною є так звана необмежена незалежність, якої в принципі досягти неможливо, оскільки суб’єкти бюджетного контролю у своїй сукупності утворюють систему, де кожен є елементом цієї системи, а ця система входить в іншу систему вищого рівня або складається з систем нижчого рівня. Елементи будь-якої системи взаємодіють між собою, координують свою контрольну діяльність тощо і тому вони є взаємопов’язаними та взаємозалежними.

На мою думку, принцип незалежності потрібно розуміти у вузькому значенні, оскільки будь-який контролюючий суб’єкт не може бути абсолютно незалежним. Наприклад, незважаючи на те, що Рахункова палата відповідно до ст. 2 Закону України „Про Рахункову палату” [108] є незалежною і нормами цієї ж статті встановлено гарантії її незалежності, вона

все ж таки є опосередковано залежним державним органом. По-перше, це організаційна залежність, оскільки відповідно до ч. 2 ст. 1 Закону України „Про Рахункову палату” [108] вона підзвітна Верховній Раді України та регулярно інформує її про результати своєї роботи. Підзвітність є відповідною формою організаційних відносин між державними та недержавними органами влади, між органами у системі виконавчої влади, установами, організаціями вищого і нижчого рівнів [116, с. 538]. По-друге, члени Рахункової палати призначаються на посади та звільняються з посад Верховною Радою України. Призначення оформлюється постановою Верховної Ради України, яка є „вираженням концептуалізованих вимог, скоригованих на реальний баланс інтересів політичних сил” [121, с. 42]. Тому, корегуючи наведене положення, можна вважати, що прийняття постанови завжди відбувається в умовах протиріч між запропонованою моделлю змісту проекту цієї постанови та політико-правовою формою, залежно від розстановки політичних сил у парламенті.

Виходячи із такого філософсько-правового розуміння поняття системності та підтримуючи думку Л.А. Савченко, вважаю, що цей принцип має дещо інший зміст, ніж розкривається в працях з фінансово-правової проблематики. На перший погляд уявляється, що принцип системності більшою мірою є організаційним, ніж процесуальним, а виведення змісту цього принципу сприятиме виявленню ознак системи бюджетного контролю.

По-перше, система бюджетного контролю включає суб’єктів, об’єкт і предмет. Ці складові частини необхідно об’єднані за певними змістовними підставами, які характеризують особливості їх властивостей і зв’язків. Між суб’єктами бюджетного контролю встановлюється правовий зв’язок із приводу встановлення відповідності об’єкта контролю його предмета, що призводить до структурної упорядкованості його складових внаслідок їх функціональної (контрольної) залежності та взаємодії суб’єктів. Така упорядкована цілісна єдність зумовлює наявність відносної самостійності

цієї системи, надає їй відносну стійкість, у межах якої є можливими зміни її складових частин та їх зв'язків. Така відносна самостійність зумовлює певну автономність бюджетного контролю (принцип відносної незалежності), ступень якої визначає рівень системи бюджетного контролю. І власне відсутність згаданої певної автономії позбавляє бюджетний контроль характеру системності, що не заперечує належність бюджетного контролю до багато системного правового утворення вищого рівня – фінансового контролю. Тому, на мою думку, системність більшою мірою є змістовною або структурною характеристикою бюджетного контролю, а сутність становить принцип незалежності.

Постадійний розвиток бюджетного процесу призводить до видової зміни бюджетного контролю, де кожен його вид має свої специфічні форми контролю. А така ознака бюджетних правовідносин як періодичність зумовлює і періодичність видів бюджетного контролю: відбувшись, наприклад, попередній бюджетний контроль припиняється для того, щоб виникнути у майбутньому з початком бюджетного планування. Завершення бюджетного періоду (виконання бюджету) є підставою припинення поточного бюджетного контролю для того, щоб із початком наступного бюджетного періоду виникнути знову, але вже з приводу виконання іншого бюджету.

Принцип безперервності полягає у здійсненні бюджетного контролю на всіх стадіях бюджетного процесу у встановлених законодавством правових формах із застосуванням відповідних методів фінансового контролю.

Дослідження принципів бюджетного контролю дало змогу побачити, що бюджетний контроль є багатограним, складним фінансово-правовим явищем, яке поєднує в собі засади як контрольної діяльності, так і бюджетної, і утворюється як сегмент при взаємному перетинанні цих двох видів правової діяльності. Вихідними для побудови концептуальних засад цього виду контрольної діяльності є засади контрольної та бюджетної діяльності,

а точніше контрольної з урахування специфіки сфери виникнення і розвитку бюджетної діяльності. При цьому, усі види контрольної та інших видів діяльності повинні мати спільну концептуальну основу (систему принципів), яка і покладена в основу правового регулювання контрольної діяльності, якими є принципи права. На другому рівні уявляється доцільним виявлення специфіки застосування загальних засад в іншому виді іншої діяльності – фінансової та особливостей застосування та/або дії цих принципів в обмеженому сегменті фінансової діяльності, а саме бюджетній. І тому на третьому рівні можна виокремити принципи власне бюджетного контролю, які можна назвати „внутрішніми” принципами бюджетного контролю.

Висновки до другого розділу

У другому розділі я детально проаналізував ситуацію зародження та подальшого розвитку вчень фінансово-правового характеру щодо бюджетного контролю, формування системи понять і проблеми пов'язані з цим та осноположні принципи провадження бюджетного контролю. Серед всіх висновків, я вважаю, варто виділити наступні:

1. Вивчення питань історико-правового характеру що стосуються зародження та подальшого розвитку вчень фінансово-правового характеру дало змогу виділити і поділити цей термін на три періоди. Перший період має чіткі риси як період народження фінансово-правових теорій про проведення бюджетного контролю (початок 19 ст. – 1917 р.). Наступним був період з 1917 по 1991 р.р., який охоплював радянський (соціалістичний) період. Цей період також можна поділити умовно на два етапи: перший з 1917 до кінця 40-х років) та другий етап із кінця 40-х рр. до моменту розвалу СРСР. Третій же період триває нині починаючи із 1991 р.
2. Опираючись на факти було обґрунтовано пропозицію щодо процесу стандартизації термінології бюджетно-правової галузі права, так як у галузевій літературі поруч із визначенням „бюджетний контроль” використовується безліч синонімів, відносно яких були висловлені критичні поправки. Проведене дослідження всіх наявних існуючих моделей детермінізації поняття бюджетного контролю дає змогу обговорювати те, що вони в природі своїй загалом не перечать одне одному, дослідники вживають їх з вчасної точки зору, так як, вони мають власне розуміння одного й того ж юридичного явища, виділяючи лише ті риси, які є максимально притаманними для розкриття змісту їхнього дослідження поняття.
3. Бюджетний контроль – це чітко описана законодавством у сфері регулювання бюджетних відносин, діяльність органів та їх посадових осіб, які були на це уповноважені яка полягає у перевірці слідкуванню вимог бюджетного

законодавства суб'єктами бюджетного процесу, які реалізують свої обов'язки або повинні забезпечити цю реалізацію з метою виконання легітимності на всіх етапах провадження бюджетного процесу та економічної доцільності від освоєння бюджетних коштів.

4. Було дано детальну характеристику основоположним принципам бюджетного контролю, які утворюють трирівневу систему: перший рівень – це загальні принципи права, другий рівень – принципи всього фінансового контролю, а третій – це принципи лише бюджетного контролю.

Перший та другий рівень являють собою „зовнішні принципи”, яким характерні певні особливості щодо прояву в процесі бюджетного контролю, а на третьому рівні – йдуть власне принципи бюджетного контролю або „принципи внутрішньої структури”. Детальний аналіз правових точок зору на дозволив мені деталізувати певні з них та знайти і охарактеризувати їх особливі риси щодо використання як концептуальних засад правового регулювання бюджетного контролю.

Висновки

У даній дипломній роботі було вирішено гостре наукове завдання, яке полягає в науково-теоретичному визначенні формування і імплементації системи державного управління у галузі виявлення та виплат збитків завданих державі і класифікації шляхів осучаснення державного фінансового контролю в Україні. Виявленні наукові висновки сприяли позитивній реалізації мети і завдань моєї роботи, що дає підґрунтя сформулювати наступні базові висновки і пропозиції:

1. Проаналізовані були наявні в Україні та світі системи державного менеджменту в галузі державного фінансового контролю. Детальне вивчення досвіду зарубіжних країн (англосаксонського і континентального права) стверджує, що уніфіковани методів оцінки збитків завданих державі для всіх сфер права нема, що загалом підтверджує гостроту постановки побудови єдиної методичної основи у сфері виявлення та відшкодування збитків завданих державі в Україні. Опираючись на міжнародний досвід, було зроблено узагальнені описи органів державного фінансового контролю, які являють собою в інституціалізації, інституційній самостійності органів контролю; їх незалежності від гілок влади; специфічній основній меті та принципах діяльності. Базуючись на порівняльних характеристиках методів та контролю у галузі державних фінансів виділено спільні і відмінні (методи щодо центрування органів нагляду і контролю, вид органу, який провадить контролюючу діяльність, його підконтрольність, права та обов'язки органів влади які стосуються визначення управління органів контролю, присутність повноважень спрямованих на контроль громадських суб'єктів фінансово-економічних відносин) риси інституційно-організаційного використання державного фінансового контролю. З ціллю осучаснення етапів державного фінансового контролю як однієї із найвагоміших частин сис-

теми державного менеджменту, опираючись на висновки зробленого вивчення було запропоную: заснувати єдиний центральний орган виконавчої влади, у чий повноваження входило б: організація державного фінансового контролю та він був би підконтрольний та підзвітний Кабінету Міністрів України; передбачити і унеможливити дублювання покладених на цей орган обов'язків контролю фінансово-економічних відносин та їх відповідними структурними підрозділами; утворити суспільні наглядові органи та забезпечити максимальний рівень автоматизації державного процесу використання коштів, забезпечувати гласність вищезгаданого органу та активну і повну участь у них громадянського суспільства; уніфікувати процес контролю. Як один із напрямків осучаснення державного фінансового контролю пропоную створити Міжгалузеву комісію з питань організації та контролю за виконаннями державної політики у сфері визначення та відшкодування збитків державі.

2. Пропоную впровадити методи щодо осучаснення елементів частин законодавчої бази фінансового контролю та сфери виявлення і відшкодування збитків, завданих державі, та їх оптимізації з кращим міжнародним досвідом. На основі проведеного вивчення був з'ясований висновок, що оптимізацію із кращими міжнародними досвідам правильніше проводити через: становлення України чатсиної Конвенції Ради Європи “Про цивільно-правову відповідальність за корупцію”, тісну взаємодію України з Європейським бюро боротьби з шахрайством Європейської Комісії (OLAF); затвердження тотожності механізму державного фінансового контролю Угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом; активну участь України у Конгресі INTOSAI. Методом державного управління фінансово-економічними правовідносинами пропоную сприймати організаційну централізацію як метод до оптимізації відносин між органами які провадять контро-

люючу діяльність, що має мати вигляд як створений механізм постійного оперативного зв'язку між підрозділами фінансових розслідувань, що існують у системі органів влади, діючого на постійній основі організаційної наради, що формалізує відносини команд фінансових розслідувань, а також єдиного органу влади, який провадив би діяльність з опіки над питаннями класифікації і відшкодування збитків державі.

3. Виділено три етапи розвитку фінансово-правових вчень про бюджетний контроль.

4. Бюджетний контроль я описав як внормовану нормами бюджетного права діяльність контрольного типу осіб які уповноважені (контролюючих) на здійснення операцій співставлення даних бюджетної діяльності суб'єктів які їм підконтрольні із встановленими нормами бюджетного права тобто вивчення бюджетної діяльності, а також пошук та унеможливлення відхилень дійсних показників цієї діяльності від визначених законами бюджетного права, з метою накладення відповідності бюджетної діяльності її правовій моделі задля досягнення певного результату.

5. Проведений критичний аналіз існуючих поглядів на принципи бюджетного контролю дозволив запропонувати авторське бачення їх системи та уточнити зміст деяких з них.

Базовий принцип об'єктивності бюджетного контролю має містити у собі два основних елементи, а саме: об'єктивність оцінки і об'єктивність істини. Об'єктивність оцінки являється тим що реакція суб'єкта бюджетного контролю на виявлене порушення від норми, має мати такий елемент, який би допоміг встановити об'єктивність оцінки рис відхилення існуючих даних бюджетної діяльності від визначених законами бюджетного права з метою наступної нормальної дії, зокрема – узгодження індивідуального акту використання норми законодавства. Об'єктивність істини являється тим, що дані, яка застосо-

вуються для визначення відхилення має бути точною, тобто уособлювати в собі усі риси елемента бюджетно-правової дійсності, що має бути під контролем (об'єкту контролю) відповідними об'єктивній реальності.

Непідпорядкованість комусь іншому у контексті принципу незалежності сприймається як лімітована незалежність. Абсолютною є безгранична незалежність, досягнення якої вважається неможливим, так як із суб'єктів бюджетного контролю в множині закладають систему, де кожен є частиною цього механізму, а загалом система являється підсистемою і є частиною іншої системи вищого рівня або побудована з системою нижчого рівня. Елементи будь-якої системи взаємодіють між собою, координують свою контрольну діяльність тощо і тому, вони є взаємопов'язаними та взаємозалежними. Натомість відносна незалежність є умовною незалежністю і саме такими умовно незалежними є органи бюджетного контролю.

Поняття принципу можливості реалізації бюджетно-контрольної відповіді полягає в тому, що нормативна модель реакції уповноваженого суб'єкта бюджетного контролю на зміну відповідно до визначеної норми бюджетно-правової реальності від бюджетно-правової моделі має змогу прийняти якісне і кількісне умозаключення про таку зміну від норми, що згадує певний змінний зміст який має на меті приведення бюджетно-правової реальності до встановленої нормами бюджетного права моделі.

Резюме

Дипломна робота *Дядюка Олександра Богдановича* на тему: «Правове регулювання бюджетного контролю в Україні».

У дипломній роботі *Дядюка Олександра Богдановича* проаналізовано особливості здійснення фінансового контролю, детально розглянутий бюджетний контроль, досліджено нормативні та спеціальні джерела, в тому числі монографічні, з питань реалізації бюджетного контролю. Крім того, проаналізовано юридичну природу бюджетного контролю як частину фінансового контролю, досліджений зміст та співвідношення фінансового та бюджетного контролю, вивчено специфіку підстав провадження бюджетного контролю. Було досліджено поняття фінансового контролю зарубіжних країн.

У другому розділі роботи, що присвячений аналізу особливостей бюджетного контролю, було досліджено зміст бюджетного контролю в Україні. Охарактеризовано правові принципи бюджетного контролю, які становлять його трирівневу систему.

У роботі обґрунтовано висновки теоретичного та практичного характеру щодо вдосконалення законодавства України щодо регуляції як фінансового контролю та і процесу бюджетного контролю, в тому числі в ракурсі внесення змін та доповнень до законодавчих актів України.

Ключові слова: фінансовий контроль, бюджетний контроль, фінанси, економіка.

SUMMARY

Oleksandr Diadiuk diploma thesis on "Legal regulation of budgetary control in Ukraine".

In diploma work of Diadiuk Oleksandr the peculiarities of financial control realization were analyzed, budgetary control was considered in detail, normative and special sources, including monographs, on the issues of budgetary control are investigated.

In addition, the legal nature of budgetary control a part of financial control is analyzed, the content and balance of financial and budgetary control are investigated, the specifics of the grounds for budgetary control are examined. The concept of financial control of foreign countries was explored.

In the second chapter of the paper, devoted to the analysis of the features of budgetary control, the content of budgetary control in Ukraine was examined. The legal principles of budgetary control that make up its three-tier system are characterized.

The paper substantiates the theoretical and practical conclusions regarding the improvement of the legislation of Ukraine on the regulation of both financial control and the process of budgetary control, including in the light of introducing amendments to the legislative acts of Ukraine.

Keywords: financial control, budgetary control, finances, economy.

Список використаних джерел

1. Васильева М. В. Мировой опыт организации государственного и муниципального финансового контроля и возможность его применения в России [Электронный ресурс] / М. В. Васильева // Волгоградский государственный университет. – Режим доступа \www/ URL: http://www.juristlib.ru/book_6750.html – 12.04.2014 р. –
2. Степашин С. В. Аудит эффективности как важнейшая форма государственного финансового контроля [Электронный ресурс] / С. В. Степашин // Рахункова палата РФ. – Режим доступа \www/ URL: <http://www.ach.gov.ru/ru/about/photoalbum/chairman-stepashin/?id=217>–12.04.2014 р. .
3. Чхиквадзе В. В. Организационно-правовые основы государственного финансового контроля в зарубежных странах [Текст] / В. В. Чхиквадзе // Публично-правовые исследования, 2012. – № 2. – С. 105-149
4. Тихомиров Ю. А. Административное право и процесс: Полный курс [Текст] / Ю. А. Тихомиров. – М.: Издание Тихомирова М.Ю., 2005. – 698 с.
5. Андреев П. П. Внутрішній контроль та аудит у секторі державного управління України та європейський досвід [Текст] / П. П. Андреев, О. О. Чечуліна, І. Ю. Марко та ін. – К.: «Кафедра». – 2011. – 120 с
6. Сутність, функції і роль ринкового регулювання: головні суперечності і неспроможності ринку [Електронний ресурс] / Аналітичний центр «Академія». – Режим доступа \www/ URL:

<http://www.academia.org.ua/?p=950> – 03.04.2014 р. –.

7. Стефанюк І. Е. Державний фінансовий контроль підприємницької діяльності в Україні [Текст]: Дис. канд. екон. наук: 08.04.01. / І. Е. Стефанюк// К., 2002. – 125 с.
8. Долішній М. Моделі державного регулювання в ринковій економіці [Текст] / М. Долішній // Економіка України. Політико-економічний журнал. – 1999, червень. – №6. – С.24-28. К.: «Преса України» – 2007.
9. Михасюк І. Р. Державне регулювання економіки: Підручник. [Текст] / І. Р. Михасюк, А. Ф. Мельник, З. М. Залога // К.: Атіка, 2000. – 592 с
10. Чистов С. М. Державне регулювання економіки [Текст]: навч. посібник / С. М. Чистов, А. Є. Никифоров, Т. Ф. Куценко [та ін.] – К.: КНЕУ, 2000. – 316 с.
11. Keynes J. M. The General Theory Of Employment, Interest, And Money [Текст] / J. M. Keynes. – London, Prometheus Books UK, 1997. – 419 р.
12. Бодров В. Г. Соціальне ринкове господарство [Текст]: Навч. посібник /В. Г. Бодров, А. І. Кредисов, П. М. Леоненко. – Київ : Либідь, 1995.– 126 с.
13. Лимская декларация руководящих принципов контроля [Електронний ресурс] / Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу \www/ URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/604_001 – 02.04.2014 р.
14. Закон України «Про рахункову палату» [Текст] / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996. – № 43, ст.212.
15. Мельничук В. Фінансовий контроль в системі

- державного управління [Текст] /В. Мельничук//Банківська справа.–2002.– №2. – С. 26-36.
16. Гуцаленко Л. В. Державний фінансовий контроль [Текст]: навч. посіб. /Л. В. Гуцаленко, В. А. Дерій, М. М. Коцупатрий. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 424 с.
 17. Калюга Є. В. Фінансово-господарський контроль у системі управління [Текст] / Є. В. Калюга. – К.: Ельга: Ніка-Центр, 2002. – 355 с.
 18. Контроль і ревізія [Текст]: підручник / Ф. Ф. Бутинець, Н. Г. Виговська, Н. М. Малгога, Н. І. Петренко. – Житомир: Рута, 2002. – 312 с.
 19. Усач Б. Ф. Контроль і ревізія [Текст]: підручник / Б. Ф. Усач. – К.: Знання-Прес, 2008. – 263 с.
 20. Дэвид И. Финансовый контроль [Текст] / И. Дэвид; пер. с англ. И. М. Шетинской, В. В. Бикова. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 253 с
 21. Грачева Е. Ю. Финансовый контроль [Текст]: учеб. пособие / Е. Ю. Грачева, Г. П. Толстопятенко, Е. А. Рыжкова – М.: Камерон, 2004. – 272 с.
 22. Баканов М. И. Экономический анализ: теория, история, современное состояние, перспективы [Текст] / М. И. Баканов, А. Н. Кашаев, А. Д. Шеремет. – М.: Финансы, 1976. – 264 с.
 23. Пачоли Л. Трактат о счетах и записях [Текст]: переводное издание/ Л. Пачоли; ред.: Я. В. Соколов. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 368 с
 24. Данилевский Ю. А. Финансовый контроль в отраслях народного хозяйства при различных формах собственности [Текст] / Ю. А. Данилевский, Т. М. Мезенцева. – М.: Финансы и статисти-

ка, 1992. – 134 с

25. Шегурова В. П. Зарубежный опыт организации государственного финансового контроля [Текст] / В. П. Шегурова, М. Ф. Желтова // Молодой ученый. – 2013. – №1. – С. 209-212
26. Бобыр С. И. Контроль и ревизия хозяйственной деятельности промышленных предприятий [Текст]: учебник / С. И. Бобыр. – М.: Высшая школа, 1975. – 392 с.
27. Видяпин В. И. Теория финансово-хозяйственного контроля [Текст] В. И. Видяпин, И. В. Барсукова. – М.: МИНХ, 1988. – 166 с.
28. Головки О. М. Фінансова адміністрація Російської імперії в Україні (кінець XVIII – початок XX ст.) [Текст]: історико-правове дослідження / О. М. Головки. – Х.: СИМ, 2005. – 448 с
29. Закон України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» від 26 січня 1993 року № 2939-XII [Текст] / Відомості Верховної Ради, 1993. – № 13, ст.110.
30. Указ Президента України «Про утворення Державної податкової адміністрації України та місцевих державних податкових адміністрацій» від 22.08.1996 р. № 760/96
31. Указ Президента України «Про Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку» від 12.06.1995 р. № 446.
32. Указ Президента України «Про Положення про Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг України» від 04.04.2003 р. № 292
33. Бюджетний кодекс України : закон, засади, коментар / [Ц. Г. Огонь, О. В. Турчинов, Г. С. Фролова та ін.] ; за ред. О. В. Турчинова і Ц. Г. Огня. – К. : Парламентське вид-во, 2002. – 320 с.
34. Крохина Ю. А. Финансовое право России : [учебник для студ. высш.

- учеб. заведений] / Ю. А. Крохина. – [3-е изд.]. – М. : Норма, 2008. – 720 с.
35. Гетманець О. П. Бюджетний контроль: організаційно-правові засади : монографія / О. П. Гетьманець. – Х. : Екограф, 2008. – 308 с.
36. Чернадчук В. Д. Стан та перспективи розвитку бюджетних правовідносин в Україні : □монографія□ / Чернадчук В. Д. – Суми : Університетська книга, 2009. – 456 с.
37. Орлюк О. П. Фінансове право. Академічний курс : підручник / О. П. Орлюк. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 808 с.
38. Крохина Ю. А. Бюджетное право России : [учебник] / Ю. А. Крохина. – М. : ИД Юрайт, 2010. – 447 с.
39. Запольский С. В. Дискуссионные вопросы теории финансового права : [монография] / С. В. Запольский. – М. : РАП, Эксмо, 2008. – 160 с.
40. Керимов Д. А. Методология права (предмет, функции, проблемы философии права) : [монография] / Керимов Д. А. – [2-е изд.]. – М. : Аванта +, 2001. – 560 с.
41. Семчик О. Особливості фінансово-правових понять: до постановки питання / О. Семчик // Право України. – 2013. – № 1–2. – С. 50–56.
42. Чернадчук В. Норми-дефініції податкового законодавства / В. Чернадчук // Підприємництво, господарство і право. – 2011. – № 5. – С. 86–89.
43. Колесников Ю. А. Бюджетный контроль в России и в субъектах РФ, ее организационно-правовые формы / Ю. А. Колесников // Правоведение. – 2002. – № 5. – С. 80–87.
44. Бюджетний кодекс України. Науково-практичний коментар : станом на 1 берез. 2011 р. / [Л. К. Воронова, Н. В. Воротіна, Н. Л. Губерська та ін.] ; за ред. Л. К. Воронової, М. П. Кучерявенка. – Х. : Право, 2011. –

608 с.

45. Парыгина В. А. Бюджетное право и процесс : учебник [для студ. высш. учебн. заведений] / В. А. Парыгина, А. А. Тедеев. – М. : Эксмо, 2005. – 384 с.
46. Макух О. В. Правове регулювання фінансового контролю в бюджетному процесі (на прикладі Державного бюджету України : : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 “Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право” / О.В. Макух. – Х., 2009. – 19 с
47. Билінін Я. Щодо визначення об’єкта та предмета міжбюджетного контролю / Я. Билінін // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 8. – С. 120–123.
48. Монаєнко А. О. Фінансово-бюджетний контроль в механізмі державного регулювання територіального розвитку : дис. ... канд. наук з держ. управління : 25.00.02 / Монаєнко Антон Олексійович – К, 2006. – 204 с
49. Чернадчук В. Д. Бюджетні правовідносини в Україні: теорія, практика та перспективи розвитку : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07 / Чернадчук Віктор Дмитрович – К., 2010. – 419 с.
50. Латковський П. П. Бюджетний контроль як один із видів фінансового контролю / П. П. Латковський // Науковий вісник академії муніципального управління. – Вип. 1. – 2014. – С. 124–129
51. Савченко Л. А. Бюджетний контроль чи контроль за дотриманням бюджетного законодавства? / Л. А. Савченко // Система фінансового права: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (27-28 травня 2009 р., Одеська національної юридичної академії). – Одеса: Фенікс, 2009. – С. 212–215
52. Бюджетний кодекс України : прийнятий 8 липня 2010 р. № 2542-III

[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/law/show/2456-17>.

53. Латковська Т. Бюджетне законодавство: сучасний стан та перспективи розвитку / Т. Латковська // Право України. – 2013. – № 1–2. – С. 57–64.
54. Худяков А. И. Избранные труды по финансовому праву. Сост. М. К. Сулейманов, Е. В. Порохов, М. В. Карасева, А. Т. Шаукенов. – СПб. : Юрид. центр-Пресс, 2010. – 472 с.
55. Словник фінансово-правових термінів / □ Антипов В. І., Білецька Г. М., Долгий О. О. та ін. □ ; за заг. ред. Л. К. Воронової. – К. : Алеута, 2011. – 558 с.
56. Кузьменко О. А. Контроль за виконанням Державного бюджету України як функція управління : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Кузьменко Олена Анатоліївна. – К., 2002. – 205 с.
57. Фінансова енциклопедія / □ Орлюк О. П., Воронова Л. К., Заверуха І. Б. та ін. □ ; за заг. ред. О. П. Орлюк. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 472 с.
58. Макух О. В. Правове регулювання фінансового контролю в бюджетному процесі (на прикладі Державного бюджету України : : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 “Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право” / О.В. Макух. – Х., 2009. – 19 с.
59. Чернадчук В. Бюджетний контроль: поняття та сутність / В. Чернадчук // Підприємництво, господарство і право. – 2002. – № 11. – С. 74–76.
60. Савченко Л. А. Правові основи фінансового контролю : [навч. посібник] / Л. А. Савченко. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 504 с.
61. Панова І. В. Контрольна діяльність обласних державних адміністрацій

- цій у сфері фінансів та бюджету : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / І. В. Панова. – Харків, 2004. – 190 с.
62. Латковський П. П. Бюджетна політика держави як невід’ємна складова фінансової політики / П. П. Латковський // Фінансове право. – 2015. – № 2. – С. 5–8.
63. Кондаков Н. И. Логический словарь-справочник / Н. И. Кондаков . – М. : Наука, 1975. – 720 с.
64. Карасева М. В. Финансовое правоотношение : [монографія] / М. В. Карасева. – М. : НОРМА, 2001. – 288 с.
65. Фінансове право: підручник / [Жорнокуй Ю. М., Кашкарьова О. В., Колесник Т. В. та ін.] ; за заг. ред. О. М. Бандурки, О. П. Гетьманець. – Х. : Екограф, 2015. – 496 с.
66. Фінансове право : навч. посібник / [Білошкурська З. П., Бурлака С. І., Слісаренко С. В. та ін.] ; за заг. ред. В. І. Курила. – Умань : „Сочінський”, 2010. – 392 с.
67. Чернадчук В. Д. Бюджетна діяльність як сфера виникнення та розвитку бюджетних правовідносин / В. Д. Чернадчук // Право та державне управління : збірник наукових праць. – 2011. – № 3. – С. 65–70.
68. Андрійко О. Ф. Державний контроль в Україні: організаційно-правові засади : [монографія] / О. Ф. Андрійко . – К. : Наукова думка, 2004. – 301
69. Ніщимна С. О. Фінансовий контроль як складова фінансової діяльності держави та місцевих органів влади / С. О. Ніщимна // Наукові праці Національного університету „Одеська юридична академія”. – 2012. – Том XII. – С. 110–120.
70. Гусарев С. Правова діяльність в структурі соціальної діяльності / С.

Гусарев // Українське право. – 2005. – № 1. – С. 41–50.

71. Гусарев С. Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти : [монографія] / С. Д. Гусарев. – К. : Знання, 2005. – 375 с.
72. Теория государства и права : курс лекций / [Байтин М. И., Борисов В. В., Григорьев Ф. А. и др.] ; под ред. Н. И. Матузова, А. В. Малько. – [2-е изд.]. – М. : Юристъ, 2000. – 776 с.
73. Занфірова Т. А. Аксиологічно-нормативні засади філософії трудового права : : □монографія□ / Т. А. Занфірова. – Запоріжжя : КПУ, 2010. – 300 с.
74. Монаєнко А. О. Правові основи фінансового контролю : навч. посібник / А. О. Монаєнко. – Запоріжжя : КПУ, 2008. – 152 с.
75. Стефанюк І. Фінансовий контроль: визначення поняття і системи / І. Стефанюк // Економіка, фінанси, право. – 2001. – № 7. – С. 3–6.
76. Орлюк О. П. Фінансове право : [навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів] / О. П. Орлюк . – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 528 с
77. Музика-Стефанчук О. Публічний фінансовий контроль: проблеми вітчизняної, закордонної та міжнародної термінології / О. Музика-Стефанчук. – Публічне право. – 2014. – № 1 (13). – С. 84–89.
78. Годин А. М. Бюджетная система Российской Федерации : учебник [для студ. высш. учеб. заведений] / А. М. Годин, Н. С. Максимова, И. В. Подпорина. – М. : Издательско-торговая корпорация “Дашков и К”, 2003. – 752 с.
79. Касьяненко Л. М. Правові основи здійснення фінансового контролю органами державної податкової служби України : дис.канд. юрид. наук :12.00.07 / Касьяненко Любов Михайлівна. – Ірпінь, 2004. – 232 с.

80. Великий тлумачний словник сучасної української мови : словник / [уклад. В. Т. Бусел]. – К.; Ірпінь : ВТФ Перун, 2002. – 1440 с.
81. Гаращук В. М. Теоретико-правові проблеми контролю та нагляду у державному управлінні : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07 / Гаращук Володимир Миколайович. – Х., 2003. – 412 с.
82. Крохина Ю. А. Бюджетное право и российский федерализм : [монография] / Ю. А. Крохина ; [под ред. Н. И. Химичевой]. – [2-е изд.]. – М. : НОРМА, 2002. – 456 с.
83. Лук'янець Д. М. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми розвитку : [монографія] / Д. М. Лук'янець. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. – 230 с.
84. Андрійко О. Ф. Адміністративна реформа і державний контроль в системі органів виконавчої влади / О. Ф. Андрійко // Правова держава : зб. наук. праць. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. – Вип. 12. – С. 300–308.
85. Павленко М. В. Принципи банківського контролю – міжнародно-правові аспекти / М. В. Павленко // Часопис Київського університету права. – 2007. – № 1. – С. 103–106.
86. Воронова Л. К. Общие принципы финансового права и его институтов Л. К. Воронова // Принципы финансового права : материалы междунар. науч.-практ. конф., Харьков, 19-20 апр. 2012 г., редкол.: В. Я. Таций, Ю. П. Битяк, Л. К. Воронова и др. – Харьков : Право, 2012. – С. 48–50
87. Пришва Н. Ю. Норми-принципи у фінансовому праві / Н. Ю. Пришва // Принципы финансового права : материалы междунар. науч.-практ. конф., Харьков, 19-20 апр. 2012 г., редкол.: В. Я. Таций, Ю. П. Битяк, Л.

- К. Воронова и др. – Х. : Право, 2012. – С. 214–216.
88. Ярмак І. М. Принципи фінансового контролю: правовий аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 “Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право” / І. М. Ярмак. – К., 2014. – 21 с.
89. Юридична енциклопедія : в 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.]. – К. : Вид-во “Українська енциклопедія” імені М. П. Бажана, 1998–2004. – Т. 5: П–С. – 2003. – 733 с
90. Савченко Л. А. Принципи фінансового контролю / Л.А. Савченко // Принципы финансового права : материалы междунар. науч.-практ. конф., Харьков, 19-20 апр. 2012 г., редкол.: В. Я. Таций, Ю. П. Битяк, Л. К. Воронова и др. – Харьков : Право, 2012. – С. 219–221.
91. Семчик О. А. Правовые принципы и оценочные категории в теории финансового права / О. Семчик // Принципы финансового права : материалы междунар. науч.-практ. конф., Харьков, 19-20 апр. 2012 г., редкол.: В. Я. Таций, Ю. П. Битяк, Л. К. Воронова и др. – Харьков : Право, 2012. – С. 230–233.
92. Образцова І. О. Бюджетне право у системі права України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 “Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право” / І. О. Образцова. – Запоріжжя, 2013. – 19 с.
93. Пустовіт Ю. Ю. Принципи бюджетного права України в умовах євро інтеграції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 “Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право”. – Ірпінь, 2015. – 18 с.
94. Запольский С. В. Методологические основы исследования принципов финансового права / С. В. Запольский // Принципы финансового

- права : матеріали междунар. науч.-практ. конф., Харків, 19-20 апр. 2012 г., редкол. : В. Я. Таций, Ю. П. Битяк, Л. К. Воронова и др. – Харків : Право, 2012. – С. 98– 100.
95. Нагребельний В. П. Фінансове право України. Загальна частина : навч. посібник [для студ. вищ. навч. закладів] / В. П. Нагребельний, В. Д. Чернадчук, В. В. Сухонос; за ред. В. П. Нагребельного. – Суми : ВТД Університетська книга, 2004. – 320 с.
96. Савченко Л. А. Правові проблеми фінансового контролю в Україні : дис. докт. юрид. наук : 12.00.07 / Савченко Леся Анатоліївна – Ірпінь, 2002. – 455с.
97. Лимская Декларация руководящих принципов контроля // Правовое регулирование государственного финансового контроля в зарубежных странах : аналитический обзор и сб. нормативных документов / [составит.: С. О. Шохин, В. И. Шлейников ; общ. ред. С. О. Шохина]. – М. : Прометей, 1998. – С. 42–51.
98. Дмитренко Е. С. Фінансове право України. Загальна частина : навч. посібник / Е. С. Дмитренко. – К. : Алеута; КНТ, 2006. – 376 с
99. Вітвицький С. С. Контроль діяльності публічної адміністрації в Україні: теорія і практика : монографія / С. С. Вітвицький. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. – 368 с.
100. Чернадчук В. Д. Господарське процесуальне право : [підручник] /Чернадчук В. Д., Сухонос В. В., Нагребельний В. П. та ін.] ; за заг. ред. В. Д. Чернадчука. – 2-ге вид. – Суми :Університетська книга, 2009. – 378 с.
101. Роговенко Д. С. Роль принципу незалежності в діяльності Рахункової палати України / Д. С. Роговенко // Держава і право : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2005. – Вип. 28. – С. 464–473.

102. Воронова Л. К. Фінансове право України : підручник / Л. К. Воронова. – К. : Прецедент; Моя книга, 2006. – 448 с.
103. Фінансове право / [Бандурка О. М., Гетьманець О. П., Жорнокуй Ю. М. та ін.] ; під ред. О. П. Гетьманець. – Харків : Еспада, 2008. – 416 с.
104. Финансовое право : учебник для студ. высш. учеб. Заведений/ [Горбунова О. Н., Грачева Е. Ю., Ивлиева М. Ф. и др.] ; под ред. Е. Ю. Грачевой, Г. П. Толстопятенко. – М. : ООО ТК Велби, 2003. – 536 с.
105. Финансовое право : учебник / под ред. Е. Ю. Грачевой. – М. : Проспект, 2012. – 576 с.
106. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. № 254к/96 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30.– Ст. 141.
107. Савченко Л. А. Правові проблеми фінансового контролю в Україні : дис. докт. юрид. наук : 12.00.07 / Савченко Леся Анатоліївна – Ірпінь, 2002. – 455 с.
108. Про Рахункову палату : Закон України від 02 липня 2015 р. № 576-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 36. – Ст. 360.
109. Савченко Л. Законність як основний принцип діяльності органів фінансового контролю / Л. Савченко // Підприємництво, господарство і право. – 2002. – № 2. – С. 52–55.
110. Великий енциклопедичний юридичний словник / [Ю. С. Шемшученко, В. П. Горбатенко, Ю. Я. Касяненко та ін.] ; за ред. Ю. С. Шемшученка. – К. : ТОВ Видавництво “Юридична думка”, 2007. – 992 с.
111. Фалько Л. В. Принцип законності державного фінансового контролю/ Л. В. Фалько // Принципы финансового права : материалы междунар. науч.- практ. конф., Харьков, 19-20 апр. 2012 г., редкол.: В. Я. Таций, Ю. П. Битяк, Л. К. Воронова и др. – Харьков : Право, 2012. – С. 261–

263.

112. Виконавча влада і адміністративне право : [монографія] / [В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, І. П. Голосніченко. та ін.] ; за заг. ред. В. Б. Авер'янова. – К. : Видавничий Дім “Ін Юре”, 2002. – 668 с.
113. Старилев Ю. Н. Курс общего административного права : в 3 т. / Старилев Ю. Н. – М. : НОРМА, 2002–2002. – Т. 1: История. Наука. Предмет. Нормы. Субъекты. – 2002. – 728 с.
114. Лук'янець Д. М. Адміністративно-деліктні відносини в Україні: теорія та практика правового регулювання : [монографія] / Д. М. Лук'янець. – Суми : Університетська книга, 2006. – 367 с.
115. Гаращук В. М. Теоретико-правові проблеми контролю та нагляду у державному управлінні : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07 / Гаращук Володимир Миколайович. – Х., 2003. – 412 с.
116. Юридична енциклопедія : в 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.]. – К. : Вид-во “Українська енциклопедія” імені М. П. Бажана, 1998–2004. – Т. 4: Н–П. – 2002. – 717 с.
117. Савченко Л. А. Проблеми правового закріплення принципів фінансового контролю [монографія] / Л. А. Савченко, І. М. Ярмак. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 172 с.
118. Федоров С. Є. Публічність як принцип фінансового контролю/ С. Є. Федоров // Принципы финансового права : материалы междунар. науч.-практ. конф., Харьков, 19-20 апр. 2012 г., редкол.: В. Я. Таций, Ю. П. Битяк, Л. К. Воронова и др. – Харьков : Право, 2012. – С. 264–266.
119. Грачева Е. Ю. Принципы осуществления публичного финансового контроля / Е.Ю. Грачева // Принципы финансового права : материалы междунар. науч.-практ. конф., Харьков, 19-20 апр. 2012 г., редкол.: В. Я. Таций, Ю.П. Битяк, Л. К. Воронова и др. – Харьков : Право, 2012. – С.

59–64.

120. Великий тлумачний словник сучасної української мови : словник / [уклад. В. Т. Бусел]. – К.; Ірпінь : ВТФ Перун, 2002. – 1440 с.
121. Карасева М. В. Бюджетное и налоговое право России (политический аспект) / М. В. Карасева. – М. : Юристъ, 2003. – 173 с.
122. Тодика Ю. М. Конституція України: проблеми теорії і практики : [монографія] / Ю. М. Тодика. – Харків : Факт, 2000. – 608 с.
123. Ківалов С. В., Залюбовська І. К. Парламентський контроль за діяльністю органів виконавчої влади в Україні : монографія / С. В. Ківалов, І. К. Залюбовська. Одеса : Юридична література, 2004. – 152 с